МАССА: А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВӀАШАГӀКХЕТАЙ!

СЕРДАЛО
свет

АРАДУВЛ 1923-ча шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГӀалгӀай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 57 (2578) | КӀиранди, 16 июль, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

ЕРРИГА ТОРОНАШ— ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА

Доккхий декхараш тӀаийцад ССКП ЦК январски Пленума решенеш кхоачашъяра вай республикерча хьайбаш леладераша.

Хьайбаш дебадара а дулх, шура дукхагӀа яккхара а де дезачарех керттера гӀулакхаш лоархӀалда:

— детта доахан дебадар;

— эггара дикагӀа дебаш а чехкагӀа хьалкхувш а дола хьайбаш — хьакхарч мамогга сихагӀа ебаяр, хӀаьта иштта оалхазараш а;

— хьайбай продукташ йоахилга лакхдар, уж кхоабилгеи дорстаделгеи тоадар;

— дика доакъарий база вӀашагӀйоллилга..., аьнна белгалдаьккхад ССКП ЦК январски Пленумо тӀаийцача соцам тӀа.

Из керттера декхар кхоачашде вӀаштӀехьдаргда, нагахьа санна еррига торонаш оарцагӀа а яьха, махулла дукхагӀа дулх, шура, фуаш, тха даккхара болх кхетамца вӀаштӀехьбоаккхе.

Ала дезаш да опыт хьаӀомае мегаргйола дуккха а хьайбаш леладераш вай республике болга. ДӀабахача ялх бетта ше леладеча доахах хӀара Ӏаттагара 2261 килограмм шура яьккхай «Назрановский» совхоза доярка Барахоева Лемкас, хӀаьта юкъера лаьрхӀача 6 бетта хӀара денни-буси цхьаццанена 1175 грамм дулх тӀаккхийттад Наурски района «Терский» совхозерча И. Приходькоси цун сесага Марияси леладеча Ӏаьсашта. Кхы дуккха а ба республике иштта толамаш даьха хьайбаш леладераш а бӀарчча боахамаш а.

ДӀабахача ялх бетта геттара кӀезига яьхай хьайбай продукташ. Дукха я республике дулх, шура, фуаш пачхаьалкхенна дӀадалара план кхоачаш ца еш районаш. ТӀаийца хинна декхараш-м гаьнна кхоачаш ца деш дисад.

Ерригача республике а шиъ мара яц пачхаьалкхенна шура дӀаялара план кхоачашъяь район (Сунженскии Гудермесскии). Гаьнна кхоачаш ца еш йисай дулх дӀадалара план а. Нагахьа санна пачхаьалкхенна дулх дӀадалара план дукхагӀйолча районаша, къаьстта лоаман районашка кхоачашъяьяле цхьайола арахьара керттера районаш йисай дӀадала дезачох ниисса ах а кӀеззига совгӀа а мар ца луш. Царех я Наьсарен, МагӀалбика, Урус-Мартановски, Шалински, иштта кхыйола районаш.

ХӀанад из иштта?

Хьайбашкара продукташ яхараи уж пачхаьалкхенна дӀаялараи тӀаийца декхараш а кхыметтел ялх бетта йола планаш а кхоачаш ца яра бахьанаш да хьайбаш дебадара, доаханна дикагӀа гӀулакх дара боахамий кулгалхоша хейра терко ца еш хилар. Нагахьа санна соахка 1-ча июле Наьсарен районе 4278 бежан хиннадале, укх шера 4147 мара дац. Иштта кӀезигденнад жа а. Цу районе доахан кӀезигдалара керттера бахьан да искусственни осеменени яра гӀулакх во оттадаь хилар. Укх шера дукха доахан Ӏахара дисад «Назрановский» совхозе. ХӀара бӀаь Ӏатта тӀехьара 21 Ӏасилг мара хьалкхедаьдац. Кхы а вогӀа да совхозе шура яккхара гӀулакх. Соахка цу хана йоаккхаш хинначул 28 килограмм кӀезигагӀа шура яьккхай цига укх шера хьалхарча ах шера хӀара Ӏаттагара.

Дукхьала цхьан Наьсарен районе хинна Ӏац иштта гӀулакх. Цу тайппара хьал эттад Грозненски, Шалински, МагӀалбика, Урус-Мартановски районашка. Цу районашкара доахан гӀийла да, хӀана аьлча уж ханнахьа деттац, бокъонца доажадац, ханнахьа хий меладац, иштта кхы эша гӀулакх дац. Республикерча дикагӀболча хьайбаш леладерий опыт дӀа-юха йоаржаяц.

Хьайбаш дебадареи царгара махулла дукхагӀа продукташ яхареи болх къаьстта во оттабаьб МагӀалбика района «Ингушский» совхозе. Во вӀаштӀехьбаьккхаб цига хьайбаш леладерашта юкъе бу политико-массови болх, вӀашагӀъеллаяц царна юкъе социалистически яхь, къона доахан укх шера лоаман даьгӀенашка хьал а ца дугаш дитад.

Ледара латт республике пачхьалкхенга фуаш доххара план кхоачашъяра гӀулакх а. Республике эггара дукхагӀа котамаш лелаю Грозненски районо. Цхьабакъда, хьокхамаш во да цу районе а. ЛерттӀа гӀулакх ца дар бахьан долаш, хӀара бетта дукха коа тӀара оалхазараш дов цига (къаьстта «Ермоловский» совхозе). Цудухьа 67 процент мара кхоачашъяьяц районо ах шера йола пачхаьалкхенга фуаш доххара план.

Доккхий декхараш латт хӀанз республикерча хьайбаш леладерашта хьалхашка. Царех керттерадар да хьайбаш дикагӀа Ӏангара дахара хӀанзале а бокъонца кийчо елга. Ханнахьа кийч а даь Ӏооттаде деза гӀожа доакъар, кхоачам хиллал Ӏалашъе еза силос.

Боккха лоархӀам болаш да доаханна ханнахьа искусственни осеменени елга. БоаггӀача тайпара вӀаштӀехьбаккха беза искусственни осеменени еча пунктай болх.

Вай республикерча дуккхача хьайбай боахамашка хьалха латтарашта ниисса тӀехьабусараш а ба. Цудухьа партийни организацей декхар да дикагӀболча хьайбаш леладераша тӀехьабусарашта новкъостал дергдолаш царна юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяр, балха хьалха латтарий опыт шерра дӀа-юха йовзийтар.

Эггара бехктокхаме долча хьайбай доакъошка хила беза коммунисташ. Цар хьалхале лелае еза серпуховчанаша дӀадоладаь гӀулакх хьаллацара.

Партийни организацеша чӀоаггӀа теркам тӀа а бахийта хьайбаш леладераш оарцагӀбаха беза ССКП ЦК январски Пленума решенеш сийленца кхоачашъяра.

Еррига торонаш оарцагӀъяьха кхоачашде деза тӀаийца декхараш.

ЙОККХА КОТАЛО

Дика къахьийгад укх шера «Малгобекнефть» НПУ нефтяникаша. ВорхӀ бетта йола мехкдаьтта даккхара план ханал 20 ди хьалха кхоачашъяьй цар. ДӀадахача шера цу ханналца даьккхачул 45,8 процент дукхагӀа мехкдаьтта даьккхад нефтяникаша укх шера. Къахьегама овсарле лакхъяра план 111,6 процент кхоачашъяьй дӀабахача ялх бетта.

Уж къахьегама толамаш даха МагӀалбикерча нефтяникий вӀаштӀехьдаьннад еррига шоай торонаш оарцагӀа а яьха шерра социалистически яхь а йоаржаяь цар къахьегарах.

Шоай толамаш ССКП XXII-ча съезда хетаду нефтяникаша.

Доакъар дика кийчду

Каргалински района Максим Горьке цӀерагӀа колхоз боккха боахам ба. Цу боахаме 20 эзарнел совгӀа жа, дуккха доахан да. Цудухьа хьайбашта доакъар кийчдара еррига торонаш оарцагӀъяьхай хьайбаш леладераша.

Колхозе я доакъар кийчду бригада. цу бригаде йиъ трактор, стогометатель, волокушаш, иштта кхыйола техника я.

Мангал хьакха йолаеннача хьалхарча деношка денз бригада членашта юкъе шерра яхь яьржай. Цар лаьрхӀад 2.500 тонн гӀожа доакъар кийчде. Шоай хӀара сменах йола нормаш кхоачаш а тӀехкхоачаш а еш хьабоагӀа йол хьокхаш бола А. Янмурзаеви С. Худайнетови. Дийнахьа 5—6 гектара тӀа мангал хьокх.

Мангал хьокхаши йол гулъеши хьинаре къахьегаш ба трактористаш П. Пушкин, З. Пашаев, Е. Аманбаев. Йол вӀашкатохача царел тӀехьа ца бусаш болх бу 60 шу даьннача пенсионераша К. Махмудова, Ш. Ненциева, А. Кульчикова. Шоай лоӀаме колхоза гӀо де лаьрхӀад цар.

Хьинаре къахьегарах, хӀанзале 800 гектара тӀа мангал а хьекха, 600 гектара тӀара йол вӀашкатехай.

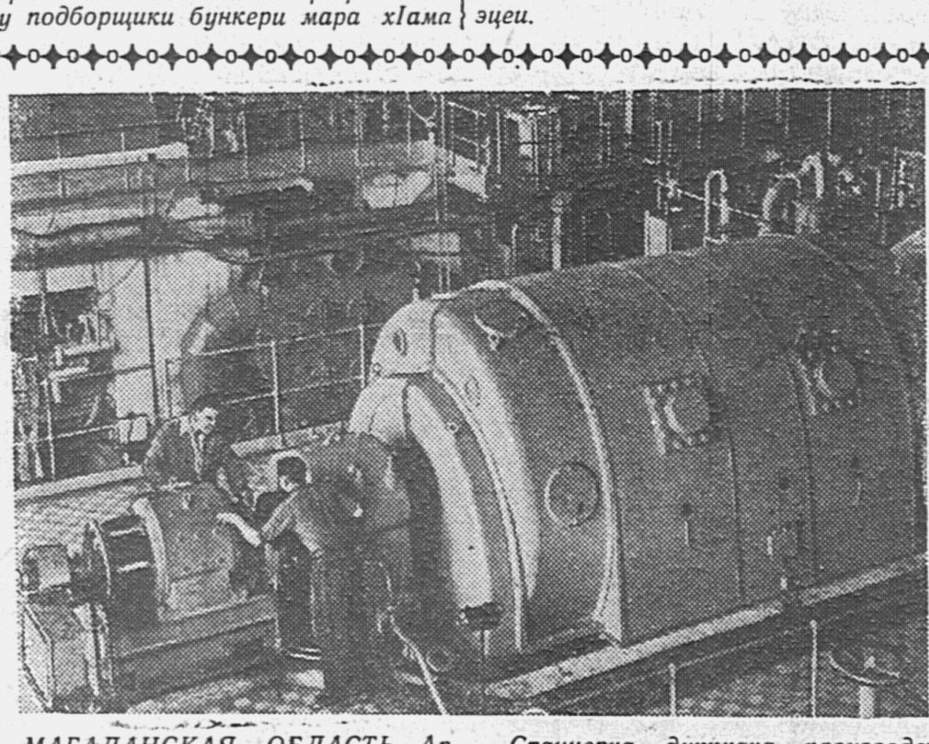
ВӀашкатохаш йола йол хьайбаша Ӏа доаккхаргдолча моттигашка дакхухь.

Е. ФАРНИЕВА.

Комбайно йол чуэц

ТАТАРСК (Новосибирски область), 12 июль. «Сибирь» яхача колхоза механизатораша А. В. Цветкос, И. П. Антипова «С-6» яхача списанни прицепной комбайнах хьабаьккхар ялат ардара эша барабан, мотор, кхыйола механизмаш. Трактора низах кхестача гӀовраца болх бу подборщики бункери мара хӀама йисанзар. ХӀанз комбайно хьал а эц, паркхаш а ду аьлах, 25 саго кулгашца бе беза болх ше а беш.

Парте Татарски горкома пленумо соцам баьб боахамашка кхы а списанни прицепной 30 комбайн иштта кийчъеи йол хьалъэцача царех пайда эцеи.

МАГАДАНСКАЯ ОБЛАСТЬ. Аркагалински ГРЭС Дальни Востоке эггара къонагӀа ярех я. Калыма дошув доаллача районашта юккъе, кӀор боаккхача бассейна юххе уллача цу станце электроэнерги лоаттаю приискашта, рудникашта, горнякий поселкашта. Аркагалера ток лоалахарча Якуте а йода.

Станцерча дуккхача производственни процессашта автоматизаци яьй: яьшта хий лоаттадара, доагор чудалара, электропередачеш шозлагӀа йолаялийтара, подстанцеш леладара.

СУРТА ТӀА: Аркагалински ГРЭС-а турбинни зал.

Ю. Муравина сурт. ТАСС фотохроника.

КӀАЛХАРЧА МЕЛА ТӀАРА КӀЕДЖ ТЕХАЙ

Укх деношка йоккха котало яьккхай «Сунжанефть» НПУ нефтяникаша: мехкдаьтта кӀедж техай № 83 йолча скважино. Цу скважина укх шера февраль бетта бурув тоха йолаеннаяр мастера нов. Ильина бригада. Проектах лийрххӀача тайпара 2535 метр кӀоарга скважина бурув тохара чӀоагӀа къахьега дийзар бурув деттарий. 2291 метр кӀоарга бурув техача хана топпара маркхал чуувза йолаеннаяр скважина, хӀаьта цу гӀулакхо авари хилара кхерам тӀатессар. Гидуаргий чӀӀораш етта йийзар маркхалах. Цул тӀехьагӀа кӀоаргдала доладелар бурув.

Толамца Ӏочуоттайир обсадни турбаш, хӀаьта лийрхӀача ханал 18 ди хьалха скважинана бурув теха а баьлар нефтяникаш. ЧӀоагӀа къахьийгар цар скважина чу тӀоанашкара мехкдаьтта дикагӀа хьачудоагӀаргдолаш. Скважина чу штуцер оттаьй дийнахьи буси цо 50 тонн мехкдаьтта тергдолаш

— Карабулак-Ачалукски участке кхоалагӀча скважино кӀедж техай кӀалхарча мела тӀара,— йоах бурув деттача мастера нов. Ильина.— Цу гӀулакхо хьахьокх цу мела тӀа чот йоацаш дукха мехкдаьтта долга.

РЕСПУБЛИКЕРЧА мехкдаьттахой дош

Мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста управлене предприятей болхлойи специалистийи лакхара социалистически декхараш

Коммунистически общество хьалъеча карагӀдийннача доккхийча хӀамаша дог айдаь бола советски мохк накъа бода партеи халкъеи вахар чухь хургйолча йоккхача событена — ССКП XXII-ча съезда. Боккхача низаца яьржача социалистически яхьо дуккха къахьегамхой юкъелаьцаб. Болхлойи специалистийи хьинар тӀадерзадаьд ворхӀ шера план толаме кхоачашъяра.

Промышленни предприятей, гӀишлой, транспорта эзараш коллективаша шоай къахьегама совгӀаташ кийчду парте XXII-ча съезда. Массанахьа а бебаш латт производства новатораши хьалха латтараши, коммунистически къахьегама бригадаши, ударникаши — кхоанен пионераш.

Дерригача халкъо къовсам лоаттабеча укх деношка юстара лоатталац тхо а, Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста болхлой. Тхоах хӀаране дика кхетаду вай сийлахь-йоккхача Даьхен халкъа боахама эшаш дола мехкдаьтта дукхагӀа даккхар боккха лоархӀам болаш хилар.

1961 шера хьалхарча ялх бетта йола пачхаьалкхен план ханал хьалха кхоачаш а яь, шу доладуш шоаш аьнначул массехказа дукхагӀа кхы тӀа а мехкдаьтта даьккхад республика мехкдаьттахоша. Цхьабакъда, каратӀдаьннар доазув долаш дац. Тха кхы а дукха да пайда эцанза дола кхоачамаши торонаши. Йоакхонца пайда эца беза царех.

Совнархоза чуйоагӀача мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста управлене предприятей коллективаша шоашта керда доккхагӀа дола социалистически декхараш тӀаэц:

кхы а шерагӀа яхь йоаржаяра, мехкдаьтта доалла моттигаш сихагӀа караерзаяра, кердача техникахи технологехи пайда дикагӀа эцара ларда тӀа парте XXII-гӀа съезд хьаелла ди тӀакхаччалца юхейисача хана чухь планал совгӀа 37 эзар тонн мехкдаьтта дала. Мехкдаьтта доаккхача къахьегама овсарле планахчул 3 процент лакхъе а тонн мехкдаьтта даккхарга дӀабода мах 0,5 процент лохбе а. Планах 1961 шу чакхдоаллаш хилийта лаьрхӀа мехкдаьтта запасаш Ӏалашъе.

Мехкдаьтта промыслови управленей коллективаша а цу тайппара доккхагӀа дола социалистически декхараш тӀаэц ССКП XXII-гӀа съезд тӀакхача юхейисача хана чухь планал совгӀа мехкдаьтта даккха:

«Октябрьнефта» мехкдаьтта управлене—4400 тонн;
«Старогрознефта» мехкдаьтта управлене—4700 тонн;
«Малгобекнефта» мехкдаьтта управлене—20.000 тонн;
«Сунжанефта» мехкдаьтта управлене —17.600 тонн;
«Горскнефта» мехкдаьтта управлене — 250 тонн;

«Гудермесски» мехкдаьтта промыслови управлени — 100 тонн;
«Правобережни» мехкдаьтта промыслови управлене — 50 тонн.

Тхоай дерригa низаш, кхетамаш, хьинар тӀадохийтаргда оаха лакхара социалистически декхараш толаме кхоачашдара. Кердача къахьегама коталонашца накъа гӀоргда тхо хьамсарча Коммунистически парте XXII-ча съезда!

Лакхара социалистически декхараш массава раьза а волаш тӀаийцад совнархоза чуйоагӀача мехкдаьтта доахачеи газовойи промышленноста управлене предприятей болхлойи профсоюзно-боахама активаи собране.

Тахан вай маякаш йолча ХЬИНАР, ГОВЗАЛ

«Ӏурра гӀеттачун етт шала бехкаб», яхаш да вай цхьа кица. Из дагадеха ваьгӀар со Кагерманов Оалхазара ший балхах а, ший вахарах а дувцача къамаьлага ладувгӀаш. Цхьан оагӀонга диллача, тамаш а йора аз цу сагах, хӀаьта вокх оагӀонга диллача, дегаца доккхал а дора уж тайпа нах вайна юкъе хиларах. Тамашийна хӀама дeций хьакхетача малхаца хьа а гӀотташ, бийсан боад къовлабелча мара балхах мукъа а ца воалаш лела саг цкъа кӀаьдвеннав, аьнна. Ӏокеда шийгара кӀезитал ца гойташ хилар?

Никита Сергеевич Хрущева «маякаш», аьнна цӀи тиллай цу тайпарча нахах. Я а я уж-м маякаш: форда тӀа ягӀача маякаша кемашта санна наха нийсагӀа дола наькъаш сийрдадоах цар а.

— Тахан йистедаьннад тхо укх шера шозлагӀа дӀаювш йола хьажкӀаш 370 гектара тӀа дӀайийна,— яхаш дийцар Оалхазара. — Оаха-м 15 июле йистедовла мара а лийрхӀадацар, цхьабакъда, механизатораша дика къахьегарах вӀаштӀехьдаьлар тха из ха а ши ди гаргаоза.

— Уж бӀаьсти дӀайийна хьажкӀаш-м дика яр шун, Оалхазар, тӀаккха оаш шозлагӀа дӀайийнараш...

— Кхача кхуврдий-теш, ала воаллий хьо?— аьнна, са деша юкъе ийккхар Оалхазар, вела а къежа. Уж бӀаьсти дӀайийнараш а ши-шех хиннаяц дика—механизатораша лерттӀа гӀулакх даьд царна-м. Тхо-м уж гектара тӀара 40 центнер яргйолаш фийга кхее гӀерташ да.

Вай республике дик-дикагӀча коллективашка вӀашагӀъехкай говзагӀа йола балха методаш Ӏомаю школаш. Царех цаӀ Кагерманов Оалхазара бригада а я. Кагерманова школа хьогге а йолаеннай болх бе. Укхаза дукха ха йоацаш хилар виъ звеньевой — ши саг Гудермесски района «Дружба» яхача совхозереи, хӀаьта шиъ Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозереи. Кастта кхы а ба укхаза бахка безаш къахьегамхой.

— Кхычарна дӀахьехаш вар ше хила веза дика ховш,— йоах Оалхазара.— Тха механизаторех хӀаравар шишша професси (трактористеи комбайнереи) йолаш воллаше а, шоай гӀулакх царна дика довззаше а, оаха лаьрхӀад хӀара кӀиранна цкъа гул а луш техника а балха къайленаш а кӀоаргагӀа Ӏомзе. Ер шу чакхдалале хӀара механизатор 1 класса говзал йолаш хилийта лаьрхӀад оаха. «Берига болх лелабераш-м тха механизатораш ба,— йоах цо,— аз дер-м моллагӀчо а дергдар мара дац. Баркал ала дезараш шоай низ а хьинар а кхо ца деш, къахьегаш боахка кӀантий ба: Гантаев Джамайла, Ташаев Хьасан, Дулуаев Манца, Закаров Султан, Яшуркаев Шата, Зелимханов Шамсудин—дуккха а ба уж-м».

Цхьабакъда, Оалхазара кӀезига хьакъода мара ца деш дийцачох а бӀаргагу механизатора дуккхача шерашка денз (ше къона вале а) хьабахьа сийлен къахьегама никъ. Дика бовз цунна юрта боахам.

Кагерманова бригаде со кхаьчача хана учетчик Яшуркаев ВахӀийд «Къахьегама листока» керда номер хьалтохаш воаллар.

— Тха комсорг Дандаев Саму ва е политически кхетама гӀулакхаш леладер,— аьлар бригадира.— Коммунистически бригада сийлен цӀерага хьежжа лакха хила беза вай кхетам а, аьнна оарцагӀваьннав из.

Кхетам-м хӀанз а лакха ба Кагерманова коллектива члений. Учетчик тӀехьа лела ца везаш, механизатораша шоаш дӀаоал дийнахьа ше-ше баьча балха боарам.

— Оаха-м кастта кассир воацаш дӀадекъаргда алапех дола ахча а,— йоах Оалхазара.

ХӀаьта хьинари денали а долаш, шоай балха говзал мел лакха яле а цох тоъам а ца беш, хадданза из лакхъеш шоаш дер безамца деш болча къахьегамхоша фуннагӀа дергда аьлча теша мегаргва.

І. КОСТОЕВ,

Д-р Кваме Нкрума Иркутске вахар

МОСКВА, 14 июль. (ТАСС). СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева хьийха, СССР-а Лакхехьарча Совета Президиумеи Министрий Советеи официальни хьаша волаш Советски Союзе вена Гана Республика Президенти правительства керте латтари вола д-р Кваме Нкрума тахан Москвера Иркутске вахар. Воккха хьаша Ташкенте, Киеве, Ленинграде ваха а хургва.

Д-рца Кваме Нкрумаца цхьана мехка го боаккхаш хургба министраш, партийни болхлой, Гана Республика парламента членаш, хӀаьта иштта СССР-ера Гана посол Джон Б. Эллиот.

Мехка го боаккхача Гана Республика Президенти правительства керте латтари волча д-рца Кваме Нкрумаца ба СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель Ш. М. Арушанян, СССР-а кхыча мехкашцарча гӀулакхий министра заместитель Я. А. Малик, кхыбараш а.

Братски ГЭС йолаяла гаргга я

БРАТСК, 12 июль. **(Телефонаца).** Братски ГЭС хьалхара агрегат йолаялийта кийчлуш я. Сентябрь болалуш сунта тӀеххьара, хий чакхдувла ялх моттиг дӀа а къайла, Ӏам хьалбиза болабергба. Цхьабакъда хий тӀадетталургдолаш гидротехнически сооружени оттае йиш яц цементационни балхаш йистедаллалца.

Хьалхара агрегаташ йолаялийталехь цхьа миллионни 500 эзари кубометр бетон шелъялийта еза. Из де сунтах ехкай 400 эзар метр трубопроводаш.

Братски ГЭС-а котловане болх бе йолаеннай лохера холодильни установка. ХӀара дийнахь-бус хӀама шелдара система насосаша 24 эзар кубометр ангарски шийла хий чакхдоаккх. Аьттехьарча берда лакхехьарча белгалонашка оттаеш латт кхы цхьаькха а установка.

Шерра дӀадоладеннад цементационни балхаш.

ССКП Нохч-ГӀалгӀай обкомеи республика Министрий Советеи

1961 шера хьалхарча ах шера республика хьайбай боахаме баьча балха итогий хьакъехьа

ССКП обкома бюроси Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Советои белгалдоаккх, 1961 шера хьайбай продукташ яхеи кийчъеи аьнна тӀаийца социалистически декхараш кхоачашдара гӀулакх геттара во лелаш хилар. Ах шера йола плани социалистически декхараши тха кийчдара мара кхоачашдаьдац. Дулх кийчдара план 97 процент кхоачашъяьй, шура кийчъяра план — 91 процент, фуаш кийчдара план — 75 процент.

Цхьайолча районаша хьайбай продукташ кийчъяра план кхоачаш ца ярал совгӀа, кхыметтел кӀезигъялийтай уж дӀадахача шера хьалхарча ах шерца нийсйича. Хьайбай продукташ яхареи кийчъяреи боарам лох а балийтаб, пачхаьалкхенга уж йоххара план кхоачаш а яьяц: дулха— Наьсарени Шаьлеи районаша; шурийна — Каргалинскии Надтеречнии районаша; фуашта — Грозненски, Надтеречни, Наьсарен, Первомайски, Сунженски, Урус-Мартана, МагӀалбика районаша; тхана — Наьсарени Первомайскии районаша.

Ерригача республике лаьрхӀача хьайбаши коа тӀара оалхазараши дийба доллашехьа а, дӀадахача шерца нийсдича доахан кӀезигдалийтад Грозненски, Ачхой-Мартана, Каргалински, Наьсарен, Наурски, Ножай-Юрта, Шелковской, МагӀалбика районаша. Жа кӀезигдалийтад Наьсарени МагӀалбикеи районаша. Шу доладуча юххье хиннарашца нийсйича хьакхарч кӀезигъялийтай Урус-Мартанеи Шаьлеи районий совхозаша.

Декхараш кхоачашдара гӀулакх цхьаккха бехктокхам ца лоархӀаш леладу Наьсарен районе. Продукташ кийчъяра план кхоачашъяь йоацашехьа а, района совхозашка харцахьа доаду дулх а кхыйола пачхаьалкхен продукци а, дукха доахан далийтад.

Дуккхаза хьалха даьхадоллашехьа а, ший зонерча хьайбай боахама болх тоабелга Ӏалашдац ССКП МагӀалбика горкомои горисполкомои.

Хьайбай продукташ яха а кийчъе а аьнна тӀаийца декхараш кхоачашдара кхы дӀахо магийта йиш йоацаш тӀехьайисай Шаьла, Грозненски, Урус-Мартана районаш.

ССКП обкома бюроси Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Советои белгалдоаккх, хьайбай продукташ кийчъяра а доахан дебадара а тӀаийца хинна социалистически декхараш кхоачаш ца деш йолча дуккхача колхозашкеи совхозашкеи дукха дулх, шура, фуаш боахамашта чухьа а базар тӀа а доххаш хилар; ахча долаш доллашехьа а бахача нахагара доахан ийдац; доал ца дар а инфекционни лазараш хилар а бахьан долаш хьайбаши коа тӀара оалхазараши дов; фермашка учет кегаенна хилар а пачхаьалкхенни колхозийи доалахье лораелга боахамий кулгалхошеи специалисташеи бехктокхамера гӀулакх ца лоархӀаш хилар а бахьан долаш юкъара доахан лечкъадеши хувцаши моттигаш я.

«Заготскота» заготовительни пункташка а молкомбинате а колхозаши совхозаши Ӏехаеш а царгара хьайийю продукташ дика йоллашехьа а во лоархӀаш а моттигаш я, хӀаьта а сага беш бехк а бац.

ССКП обкома бюроси республика Министрий Советои лоархӀ, хьайбай боахам дегӀабоалабара а хьайбай продукташ кийчъяра а гӀулакх тӀехьадисара бахьан хьайбай боахам дегӀабоалабелга терко ца еш дита а доккхий декхараш тӀа а ийца, уж кхоачашдара практически хайра хӀама ца деш болча болхлошта из могийташ а йолча парте райкомий, райисполкомий, колхозийи совхозийи юххьанцарча партийни организацей организационнии массово-политически балха боарам лоха хилар долга.

Юртбоахама органаш эргаяьха хийца яьннайоллашехьа а, совхозий Управлене, Госплано, юрта боахама Министерства, заготовкай Управлене тӀахьожам во лоаттабу, 1961 шера тӀаийца социалистически декхараш кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсаме колхозаштеи совхозаштеи кхоачамболлаш новкъостал дац.

Республиканскии районнии газеташа кепайоазон оатӀош тӀа кӀезига критика ю районий а юрта боахаме тӀаийца социалистически декхараш во кхоачащдеш йолча колхозийи совхозийи кулгалхошта а.

ССКП обкома бюроси Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Советои баьча соцам тӀа йоах:

Ла йиш йоацаш лоархӀалда, 1961 шера хьайбай боахаме тӀаийца социалистически декхараш кхоачашдара тӀулакх парте дуккхача райкомаша, райисполкомаша, совхозий Управлене, Госплано, юрта боахама Министерства, заготовкай Управлене, Респотребсоюзо вӀалла кхоачамбоацаш вӀаштӀехьдаьккха хилар, колхозий, совхозий, заготовительни органий балха кхоачамболлаш тӀахьожам ца лоаттабар, доахан дебаде а хьайбай продукташ кийчъе а аьнна тӀаийца декхараш кхоачашдара гӀулакх бехктокхам ца хеташ леладеш болча кулгалхоша даьр магийтар.

ССКП обкома бюроси Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Советои парте райкомашкара, райисполкомашкара, республикански органий кулгалхошкара хьадех хӀанз эттача гӀулакха хьакъехьа де доаггӀаш дола соцамаш делга, царга дӀахойт тӀаийца социалистически декхараш кхоачашдара уж бехктокхаме хилар.

Парте райкомаш, райисполкомаш декхарийла йойла кӀира ха ялалехьа хьалхарча ах шера социалистически декхараш мишта кхоачашду хьожаш хӀара колхоза, совхоза отчетага райкомийи райисполкомийи бюрошка ладувгӀа.

Кийч а даь, чакхдоахалда кхоачаш ца деш дисараш кхоачашде а доахани коа тӀара оалхазараши дебаде а хӀаьта иштта дулх, фуаш, кхыйола хьайбай продукташ яхеи кийчъеи а аьнна хӀара боахамо тӀаийца социалистически декхараш тешшаме кхоачашде йиш хулийтаргйола гӀулакхаш.

Чакхдаьха гӀулакхаш хьахойталда ССКП обкомагеи Министрий Советагеи укх шера 1-гӀа август тӀакхачалехьа.

ССКП райкомаш, райисполкомаш, заготовкай Управлени, Госплан, совхозий Управлени, юрта боахама Министерство декхарийла йойла колхозашкеи совхозашкеи шурий, дулха, фуий дикал лакхъелга Ӏалашде, бокъо йоацаш хьайбай продукташ дӀаухийтилга, доал во дари инфекционни лазараш хилари бахьан долаш доахани коа тӀара оалхазараши довлга, доахан лечкъаделга хоаддадаь юкъера дӀадаккха.

Боахамашка учет нийса лелаергйолаш а доахани юртбоахама продукташи лечкъаелгеи бокъо йоацаш дӀаухийталгеи юкъера дӀадоаккхаргдолаш а совхозий директорийи колхозий председателийи, отделеней управляющейи фермай заведующейи, бухгалтерийи, зоотехникийи, ветеринарни болхлойи бехктокхам лакхболба.

Колхозашкеи совхозашкеи шерра доаржадолда бахача нахагара доахан ийделга, хӀара района оттаяь задани кхоачашъелга Ӏалаш а деш.

Госбанко (нов. Киселева) Ӏалашдолда районашта оттаяьча лимиташка хьежжа цу гӀулакхашта хадданза финансировани елга.

Заготовкай Управлени, Совнархоза чуйоагӀа кхачан промышленноста Управлени, Респотребсоюз декхарийла йойла заготовительни организацейи пунктайи болх тоабе, цар балха тӀахьожам чӀоагӀагӀа лоаттабе, продукци дӀалуча хана колхозаши совхозаши Ӏехаеш, хьовзам беш, продукце дикал йолчул лохагӀа лоархӀаш бола нах балхаш тӀара дӀабаха а судага гӀолла уж бехктокхаме оза а.

ССКП обкома бюрои Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Советеи ладувгӀалда хьайбай боахама тӀаийца социалистически декхараш мишта кхоачашдаьд хойташ Грозненски, Урус-Мартана, кхыча районаша оттаяьча отчеташка.

Республикански газетий редакцеш декхарийла йойла тӀаийца социалистически декхараш кхоачашдара новкъарле еш дола бахьанаш кӀоаргга хьагучадаха, уж кхоачашделга бехктокхаме ца лоархӀаш бараштa чӀоаггӀа критика е.

Отчетно-хоржамий партийни собраней цхьайолча итогех

Вай республикерча юххьанцарча партийни организацешка отчетно-хоржамий собранеш хулаш я. Уж чакхъяьннай 780 партийни организаце.

Собранеш йолаялале хьалхагIа чIоагIа кийчо еш болх баьб. Собранеш йолаялале дуккха хьалхагIа ССКП райкомаша совещанеш яьй юххьанцарча партийни организацей секретаращца, царна бокъонца хьехам белар собранешта кийчо яра а отчетни докладаш оттаяра а дешай хьакъехьа. Партийни организацеша практически новкъостал де бахийта хиннаб парте райкомий болхлой, секретараша отчетни докладаш оттаеш дуккха юкъеэзаб партбюройи парткомийи членаш. Из бахьан долаш дуккагIа йола отчетно-хоржамий собранеш лаккхача организационни боараме, дуккха коммунисташ тIаболаш, докладаш ювцача цар дика дакъа лоацаш чакхъяьлар. Собранешка дакъа лоацаш хилар 18 эзар совгIа парте члени кандидати, пренешка къамаьл дир 6 эзар совгIча коммунисто.

Дика чакхъювл собранеш Грозненски, Ачхой-Мартана, Ножай-Юрта, Каргалински районашка. Цу районашка партийни собранешка дакъа лоацаш хилар парторганизацешка учете латтача коммунистех 90—95 процент бараш, хIаьта пренешка къамаьлаш дир вIашагIкхийттача коммунистех 35—50 процент барзша.

Партийни вахара ленински нормаши принципаши парте юхаоттаяро Iалашдир коммунисташа балха юкъе дикагIа дакъа лоацилга, наха юкъера парте сий дIахо йодача хана лакхделга, обществе кулгалдара бола цун лоархIам лакхбелга.

ХIара партийни организаце керттера теркам тIабохийташ дар семилетка кхоалагIча шера плани ССКП XXII-ча съезда сийна тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара дешаш да.

«Правобережное» яхача мехкдаьтта промыслови управлене парторганизаце собране дакъа лоацаш берриги коммунисташ бар, царех аханел совгIчар партийни бюрон отчетни докладах лаьца къамаьлаш дир. Цар чIоагIа критика йир партийни бюрона, цо боагIача тайпара наха юкъе организаторски болх ца лелабарах, болхлой вахара гIулакхаш тоадарга из дика хьожаш ца хиларах. Уж гIулакхаш чакх ца дахар мехкдаьтта даккхара план кхоачашъяра чIоагIа Iаьткъад.

Цу тайппара цига критика йир парте Грозненски райкома а, цун болхлой промысле кIезига хиларахи промысла боахама гIулакхашка из кIоаргга хьожаш ца хиларахи.

Отчетно-хоржамий собраней балха тIа лоархIамера моттиг дIалаьцар къахьегамхой вахар дIахо йодача хана тоадарах долча дешаша: чуIе цIенош хьалдара, тикашка эца хIамаш хилара, общественни кхача кийчбара гIулакх тоадара, коммунально-бытовой гIулакхаш тоадара. Уж дешаш дийцар «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслови управлене жилищно-коммунальни контора коммунисташа.

Кхачан продукташца болхлой во Iалашбеш хилар дийцар Наурски района Калинина цIерахча комсаш лелаеча совхоза собране.

№ 25 йолча школа коммунисташа критика йир ССКП Октябрьски райкомаи райисполкомаи, цу школах йоаллача тика балха цар тIахьожам ца лоаттабарах а цига шуреи кхыйола кхачан продукташи ца кхахьарах а.

Дуккхача школай собранешка коммунисташа — хьехархоша белгалдаьхар школаш хьалъяра балхаш эсала лелаш хилар, школашка бераш сов дукха Iайна хиларах берашца классе доаца балхаш де йиш ца хилар.

Дуккхача партийни организацей собранешка дийцар леррттIа критикеи самокритикеи еш ца хилар, цхьаболча кулгалхоша критика дIатIаэцаш ца хилар.

Нохч-ГIалгIай автотреста № 4 йолча автобоахама коммунисташа белгалдаьхар цу боахама директора нов. Шашлов критика ловш ца хилар а шийна критика яьчунца цо къувсаш хилар а. Педагогически института парторганизаце коммунисташа чIоагIа критика йир института директора нов. Степанова, шийл лохерчарца из гIожа хиларах, преподавателашта хетар цо теркал ца дарах, критика яьчоа из духьал вувларах. Уж кулгалхой хоржамаш деча хана партийни бюрошка ца хоржаш битар.

Семилетка заданеш толаме кхоачашъелга дукхагIча даькъе идеологически балхага хьежжа хургда. Цудухьа чакхъяьннача отчетно-хоржамий собранешка коммунисташа къаьстта чIоагIа теркам тIабахийтар къахьегамхой коммунистически уйланца хьалкхебара балха. Цар белгалдир, «ХIанзарча хьалашкарча партийни пропаганда декхарий хьакъехьара» ССКП ЦК соцам кхоачашбеш, партийни организацеша дукха болх баь хилар. Цхьабакъда, цIенхашттара кхоачамбоацараш хIанз а гаьнна дIадаханза да. Дуккхача партийни организацешка хIанз а боагIача тайпара мах бац идеологически балха.

ХIанз хулача отчетно-хоржамий собранеша цIаькха а тешал ду, шоай организацей дай шоаш болга коммунисташа дукхагIа кхетадеш хилара, цар беш бола болх бехктокхамегIа лоархIаш уж хилара.

ССКП обкома, горкомашта, райкомашта, Министрий Совета, совнархоза, министерствашта, управленешта критика еш а хьехам луш а дола къамаьлаш дукха дир собранешка. Цар керттера чулоацам бар республикански организацеш хIанз а предприятешца, колхозашца, совхозашца кIезига бувзам болаш хилар, колхозаши совхозаши материально-технически хIамашца, тракторашца, юртбоахама машинашца Iалашъяра цар е йоаггIаш йола йоакхо ца яр.

Боахама деча кулгалах, бахача наха деча культурно-бытовой гIулакхех, торговле, унахцIено лораяра, халкъа образоване органий а кхычар а балхах долча дешай хьакъехьа собранешка мел яь критически замечанеши предложенеши чулаца а царех де дезар дара республикански организацей кулгалхошка уж дIаяхьийта а еза парте райкомашеи горкомашеи.

Шоаш хоржача органий отчеташ ювцаш партийни собранеша решенеш тIаийцай. Уж решенеш боккха лоархIам болаш документаш да. Шаькха хоржамаш хиллалца йолча хана партийни организацеша бергбола болх белгалбоаккх цар. Парте райкомаша, горкомаша партийни организацешта новкъостал де деза коммунисташа тIаийца решенеш, цар яь критически замечанеш, цар енна предложенеш йоаржаяра, уж кхоачашъергйола гIулакхаш вIаштIехьдахара.

Коммунисташа собранешка хьехадаь лоархIамегIара дешаш парте райкомий, горкомий бюрошка, советскии боахамеи органашка дувца деза.

Гаражни оборудоване завода, № 1 йолча горбыткомбината, Ленински районерча автореммастерской, Сталински районерча бытообслуживане стройучастка, Ачхой-Мартановски района СаьмаIашкарча машиннаькъа станце, Наурски районерча № 1 йолча гIишлой-монтажни управлене, Шалински районерча «Чечингстроя» № 4 йолча гIишлой управлене, Шелковской района № 417 йолча наькъа-эксплуатационни участка партийни организацей бюрой секретараша баь болх во лаьрхIар коммунисташа отчетно-хоржамий собранеш хулача хана.

Парте райкомий, горкомий декхар да организационно-партийнии партийно-политическии болх бокъонца боаржабара цу партийни организацешта новкъостал дар.

Хоржамаш хинначул тIехьагIа юххьанцарча партийни организацешта керте эттар керда низаш. Хьалхле лелаеча органашка дуккха а дукхагIа хержаб болхлой, колхозхой, специалисташ. Юххьанцарча партийни организацей секретаралла хержаб дикагIа бола коммунисташ. Секретараш хувцабеннаб 253 юххьанцарча партийни организаце, хIаьта царех 175 секретарь духхьашха вахийтав партийни балха тIа.

Парте райкомаша, горкомаша тоабе беза юххьанцарча партийни организацей секретаращца беш бола болх, хан-ханнахьа вIашагIъетта еза семинараш, партийни аппарата болхлой юххьанцарча партийни организацешка дукхагIа хила а партийни кулгалдара говзал секретарашта цигга Iомае а еза.

Доккхий а бехктокхамера а декхараш да областной партийни организацена хьалхашка латтараш: Коммунистически парте XXII-ча съезда яха йоагIача тайпара накъа гIолга. Республике массанахьа а чIоагIа айденнад наьха къахьегамеи политическии хьинар. Партийни организацей декхар да цу наьха хьинара керте хилар, семилетка заданеш толаме кхоачашъяра из тIадерзадар. Цудухьа денгара ди массаза доал лакхде деза юххьанцарча партийни организацей балха хьинар, царна новкъостал де деза балха методаш тоаяра.

Г. СКЛОКИН,
ССКП обкома парторганий отдела заведующе заместитель.

ЧУРЧА ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАЦ

Доккхий декхараш латт укх шера Наьсарен района «Назрановский» совхоза хьайбай боахама болхлошта хьалхашка. Бакъда, уж кхоачашдара лерттIа терко-м яц цига.

1961 шера ялх бетта юкъера лаьрхIача цхьан Iаттагара соахка цу хана яьккхачул 280 килограмм кIезигагIа шура яьккхай.

Кхы дикагIа латтац доахан дебадара гIулакх а. ЦхьоалагIа июль тIаккхоачаш цу хьакъехьара план кхоачашъянза яр. 700 бежан эш из кхоачашъе, царех 400 етт а болаш. Совхозе я йиъ ферма. Ер шу йистедолаш 2800 бежан хила дезаш дар цу фермашка, хIаьта хIанз долаш дараш 2083 мара дац. Ялх бетта 48 бежан мара тIаккхийтта дац. ХIаьта укх шера дахкаргдолаш хайра доахан а дац.

Ер шу долалуш совхозе бар 875 етт, хIаьта 1250 етт хила безар планах.

МалагIаш да совхозе хьайбаш ца дебара бахьанаш?

ДукхагIча даькъе довш тIера довларои доахан Iаьхара дисарои дебийтац уж.

Укх шера 100 совгIа бежан деннад совхозе. ХIаьта алхха цхьан Экажкъюнгий-Юрта 50 совгIа деннад.

Доахан Iахара дисар бахьан долаш Iаьсий кIезига даьд. Юккъера лоархIаш 100 Iатто «Назрановский» совхозе 21 Iаса мара даьдац. Укх ах шера 450 Iаса даь хила дезача, даьраш 290 мара дац.

Хьайбаш дебадеча боккха лоархIам болаш да уж дика кхабар, гIел ца далийтар. Цхьабакъда, цу гIулакха кIезига уйла ю совхозе.

Доахан лерттIа, шоай ханнахьа дикача доакъарца ца кхабар чIоагIа Iаткъ цар шура ялара, уж шоай ханнахьа дахкара.

МалагIа гIулакхаш де деза совхозе дахка доахан дебадара? Планах нийсса вIаштIехьдаккха деза доахан деттилга, иштта уж деттара тIахьожам лоаттабе а беза. Укх шера деттача доахан продуктивность мишта яр, цар ха мел, бугIе маца хиннад а хьежа оттае еза тIадоагIача шера йола план.

Планах доахан дахкийтар а царгара эца пайда лакхбар а боккха лоархIам болаш да. Доахан дахкара гIулакх чIоагIа во латт совхозе. Доахан дукхагIа дахкарга хьежжа дебаргда дахкаш дола доахан шоаш а.

Нийса а лерттIа а пайда эца беза бугIаех. Из декхар кхоачашде мел эша хьалаш да совхозе. Искусственни осеменене подстанции пункташи я. Цхьабакъда, чIоагIа харцахьа да бугIаш доаханца цхьана хилар. Цу гIулакхо доахан цхьан ханна а дика а бугIе хулга чакхдалийтац.

ДIадахача шера санна доакъар ца тоъаш хьайбаш дусаргдоацаш, доакъар кхоачам хиллал кийчде а из лерттIа доахана тела а деза.

Хьалха дахка доахан деттилга, племенной дола къона доахан кхеделга дика вIаштIехьдаккха деза.

Халача балхашта механизаци е еза. Хала балхаш да доакъар кийчдеш, из тIадотташ, тIера Iодоаккхаш, доахана дIадуллаш, кхий цIендеш, кхо дIадоаккхаш дераш.

ГIулакхаш дика латтац хьакхийтоварни ферме а. Совхозе цаI мара хьакхий ферма яц. Хьайбашта юкъе эггара а дукхагIа дулх луш я хьакхарч. Уж хьайбаш дебадара план 1 июль тIаккхоачаш 55 процент мара кхоачашъяьяц.

Хьакхий фермо хьакхарч ебаяра план кхоачашъяц, яхкача нана хьакхех во пайда эц.

Хьакхарч ца ебара бахьанаш да хьалхара яхкача къонача хьакхарчех пайда ца эцари хьакхарч йовш хилари.

Совхозага хьакхарч ебае йиш я хьалхара яхкача хьакхарчех бизза пайда эцарца. Цу наькъаца хьакхарч ебайича совхоза йиш хургья цхьан шера 2—3-зза дукхагIа дулх даккха, дулхага дIабода мах лоархIамболлаш лох а бергба.

1960 шера йиълагIча квартале 220 хьакха, царех 120 хьалхара яхка хьакха а йолаш, бугIе йиъа езаш яр совхоза хьакхий-товарни ферма, царех 89 нана хьакхеи 81 хьалхара яхка хьакхеи мара бугIе хилийтанзар ферме. БугIе хиннача хьакхарчех 73 мара яхканзар. Юккъера лаьрхIача цхьанне 4 хурск мара янзар цар. Цхьаццайолча совхозашка, масала, «Горячеисточненскийи» № 3 йолчеи совхозашка 9 хурск яьй.

ХIанз цу хьакхий ферме 2744 хьакха я, царех 182 хьалхара яхкеи 209 нанеи хьакха а йолаш. ХIаьта кхыча боахамашка хьалхара яхка хьакхарч наначарел 2—3-зза дукхагIа хул. Из бахьан долаш цу боахамий хьакхарч а еб.

Жа а кIезига деб совхозе.

1958 шера хиннарел кIезигагIа да совхоза жа. Укх шера 1 июль тIаккхоачаш 6300 устагIа мара бацар цига берригаш а. Укх шера планах 100 жий лерхIаш 105 а беш, 2168 Iаьхар бе безаш бар, хIаьта 100 жийно баьр 80,6 Iаьхар мара бац.

Уж дерригa кхоачамбоацараш хьахиннад хьайбаш во кхабар, гIулакх во дар бахьан долаш. Цхьабакъда, совхозага я жа дебадара мел эша торонаш.

Совхоз хьайбаш дебадара тIехьайисареи тIехьаюсилга дIадаккхареи наькъаш дийцачул тIехьагIа белгалдаккха деза совхоза кулгалхоша (директор нов. Воробьев) чIоагIа пайда боалача боахама цу даькъа — хьайбай боахама кIезига терко еш хилар, из хила боагIача тайпара лакхбеш ца хилар.

Шинна а совхозе («Назрановскийи» «Октябра 40 шу» яхачеи совхозашка) боахама гIулакхаш во латтар бахьан долаш района кхоачашъяьяц паччахьалкхенна хьайбай продукташ дIаялара план. Ах шера йоагIа дулх дIадалара план 41 процент, шура — 77, тха — 77 процент мара кхоачашъяьяц.

Совхоза хьайбай боахамера кхоачамбоацараш чехкка дIадахара, еррига шоай йола торонаш пуча а яьха, царех пайда а эцаш, хьайбай боахам лакхбара чIоагIа оарцагIа бовла а хьайбаш дебадара берригa низ тIабахийта а беза совхоза кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша.

Р. НАУРБИЕВ,
(тха корр.).

Гемеш Iалашъелга тоаде деза

Шелковской районерча колхозаша вай республика лоаман районашкара хIара шера ши миллион гаргга комсаш хьалъехка гемеш ийю. Гурахьа денз ахка хьатIаотталца бIаьш километраш гаьнара гемеш кхухьаш колхозий итташ машинаш хул.

Уж гемеш кийчъеш а йохкаш а да республика хьуна боахамеи хьу лораяреи управлене чудоагIаш дола хьуна боахамаш.

Iалашъяь гемеш колхозаштеи совхозаштеи дIа-юха хьежаяра болх лелабац республикански планови органаша. Цудухьа из гIулакх Iалаьмате чIоагIа кегаденна да. Гемеш эшача комсаш лелаеча боахамаша шоай аьттув баьннача хьуна боахамашца договораш ду.

Гемеш кийчъеш а дIахецаш а цхьаккха дакъа ца лоацаше а дукхагIча хана уж договораш увттаду райпошка гIолла.

Юхакъоастаяьча хьунах хьаеш йола хIамаш йохкарца пайда баккхар духьа деш да из. РайПО гIолла уж хIамаш ехка а ехка хьахиннача пайдах хьуна боахама болхлошта совгIаташта лаьрхIа йола фонд хьахул.

Пайдане да из гIулакх райПО шийна а, товарооборота план цхьаккха хало а йоацаш кхоачашъяра. Цул совгIа колхозаша дIателача ахчан тIара райпос шийна а начислени ю.

Республика хьуна боахама Управлене планах хьуна боахамий продукци дIа-юха хьожаяра цхьаккха хIама дац. Из дика гучадаргда гемеш дIахецача хIанзарча хьалашка хьежача. Уж ийеча боахамашта доккха зе кхетт. Хьожаргда вай из мишта хул. Комсаш хьалъехка гемеш Iалашъяр духьа дуккха машинаш итташ километраш гаьна долча хьуна боахамашка дIа-юха лехка езаш хул. Из хIама дацар районе хьу ецаре-м.

Шелковской хьуна боахамо шийца договор оттаде аьттув баьннача колхозага йохк гемеш. Иштта ду кхыча районашка а.

Цхьадолча хьуна боахамаша законах ца доагIаше а совнагIа расходаш е декхарийла ду гемеш ийю боахамаш.

Масала, Урус-Мартановски, Шалински хьуна боахамаша Сталина цIерахча колхоза тIадиллар хьунагIара гемеш хьаараяха 2—3 трактор еза, аьнна. ХIаьта а машинашта уж хьатIайотта езача цу боахамаша шоаш гемеш хьаараяхьа йоацаше а бизза мах дIабаьккхар колхозатара. Къаьгга гуш да цу боахамо шийца оттадаь договор телхаделга. Колхозашта тела гемеш маьхах дуккха а езагIа хул. Цул совгIа юртбоахама балха тIера техника а нах а боах.

Цхьадолча хьуна боахамаша шоаш декхарийла доллаше а вIаштIехьдаккхац колхозаша ийца гемеш шоаш хьатIайоттилга. Из бахьан долаш хIара машинаца шоай болхлой кхыча балхаш тIара а баьха, царна алапи а телаш гемеш тIайотта ахийта безаш хул колхозаш. Цу гIулакхо колхозашта мел зе детт моллагIчо а кхетадергда.

Цхьаькха а нийса доаца хIама да цига. Расценкех оттабаьча маьхах гемеш кийчъе шоай болхлой раьза бац, яхаш доагIачул совнагIа дукха ахча доах колхозашкара цхьадолча боахамаша.

Уж гIулакхаш дIахо ла мегаргдолаш дац. Кастта комсаш лелаю боахамаш керда договораш увттаде долалургда. Цудухьа хIанззе а кхы ха ца йоаеш гемеш дIа-юха хьожаяра гIулакх кхетамца дIадоладе деза. Хьуна боахамашта совнагIа телача ахчо, ца йоагIаш лелаеча трактораша, машинаша, болхлоша дуккха а безбу гемешка дIабода мах. Масала, дIадахача шера Сталина цIерахча колхозе хIара эзар гемега 70—75 сом дахад (керда ахча). Цига кийчъяьй 600 эзар гемий.

Хетаргахьа, геттара дика хургдар республика хьуна боахама управлене хIара колхозо е совхозо шийна эшаш йола гемеш эггара юхерча моттигера духхьала паччахьалкхен маьхал совгIа кхы ахча доахаргдоацаш кийчъергйола гIулакх вIаштIехьдоаккхаре. Хьуна боахама управленена моттигера хьалаш дейзача торо хургья колхозаштеи совхозаштеи пайдане долча тайпара гемеш йохкилга вIаштIехьдаккха.

Кхы ха йоа ца еш цу гIулакхага хьажа деза.

Р. ШАХГИРИЕВ,
Шелковской райплана председатель.

СВЕРДЛОВСКИ ОБЛАСТЬ. Серовскиферросплавни заводе юллаш латт керда плавильни цех. Цу цехе хьаергья дика булат кийчдара металлургически промышленноста эша феррохрома сплав. Керттерча корпусе оттаеш я вай Даьхен керда оборудовани. ССКП XXII съезд хьаелла ди тIаккхоачаш кердача цеха хьалхарча очередо керда продукци яла еза.

СУРТА ТIА: плавильни цехе оборудованена ю монтаж.

П. Лисенкина сурт.

ТАСС фотохроника.

КЕРДА ХИ IАМ КАСТТА ХЬАЛБАЬ БАРГБА

Грозне Черноречье яхача поселкана юхе Гойтенка яхача хин атагIа хьалбеш латт керда боккха Iам. ХIанз хьалбаь боалаш латт из.

Новогрозненски ТЭЦ-а гIишлош еча управлене кхоалагIча участка начальника нов. Аветисяна дувц:

— Керда Iам Iалаьмате боккха хургба. Цу чурча хин тIехе хIанз Сталински районерча Iамал шоззеи ахаззеи йоккхагIа, кIоартал 1 метргара 1,2 метрга кхаччалца хургья.

Грозперча къахьегамхошта чIоагIа эшаш ба из Iам, хIана аьлча дуккха а цар культурно-бытовой гIулакхаш кхоачашдергда цо.

Iам ше а цунна гонахьара хоза моттигаш а Грозперча мехкдаьттахоша хоза а хеташ салоIаш хургья. Кхаза хьалъергья пляжаш, хин станцеш. Iама аьрда оагIорахьарча берда тIа йоккха парк егIай Грознерча предприятей коллективаша. Цига дIаегIа гаьнаш дика овла а хийца, хIанз чIоагIа дегIайоагIаш я. Iама гонахьа пионерски лагераш йохкаргья. Iам хица хьалбизачул тIехьагIа дуккха эзараш тайп-тайпара чкъаьрий чухецаргда цу чу.

Дукха балхаш даьд керда Iам беш. Лохерча оагIорахьа цунна теха сунт 810 метр йIаьха, бухатара 120—130 метри тIера 20 метри шера я. Цу сунтага дIабахаб 850 эзар кубометр гаргга тIо. Бокъонца сунт хьалъяь яьнначул тIехьатIа цу тIа тIолла булларгба трамвай лела шолха никъ а автомобилаш лела никъ а.

Хий дIакъувлаши хьадоасташи йола гIишлош яьй лаьттан кIал. 4 метр лаккхача туннела хьисапера аьшкабетонах даь ши кор санна я уж гIишлош. Цу корашка гIолла дIаухийтаргда совдаьнна хий.

Лаьттан кIал яьча гIишлошка дIаяхийтай дуккха а аьшкабетон, арматурни аьшк, металло-конструкци, Iам чура хьалдаьккхад эзараш кубометраш гаргга лаьтта.

— Iам беча йоккхий халонаш нийсъелар гIишлонхошта, —йоах нов. Аветисяна. — Лаьттан кIалхара гIишлош еш кIоаг боаккхача хана 1—1,2 метр сома бутувча кхера тIоа нийсбелар гIишлонхошта 2—2,5 метр кIоаргача кхаьчача. Экскаваторца из кхера бохабе вIаштIехьа ца а даьнна, пневматически жIовнаш етташ бохабе, взрывчаткашца лелхийта бийзар из.

Кхерий тIоа нийсбалар бахьан долаш лаьттан кIалхара гIишлош ечара балхаш хала хинна ца Iеш, сунт хьалъеча хана а новкъарленаш хилар. Iама тохаш йола сунт проектах оахкаш хьалъе езаш яр, цхьабакъда, кIал кхера нийсбаларах сунта кхоалагIа дакъа ор даккха мара магаризар земснаряда, вож ши дакъа хьалйотта йийзар из. Цудухьа совнагIа дукха ха йоае а дукха техника оарцагIъяккха а йийзар.

— Цхьабакъда, хIанз еррига халонаш дIаяьха яьннай, — йоах нов. Аветисяна ший къамаьл йистедоаллаш. — ХIанз тIеххьара балхаш чакхдоалаш латт Iам хьалбеча. ГIишлонхой коллектива декхар да хIанзчул тIехьагIа цхьа бутти ах бутти баьлча Iам чу хий хеца йиш хургйолаш мамогга сихагIа уж балхаш йистедахар.

И. МАЙОРОВ.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

Яха йоагIача тайпара ССКП XXII-ча съезда накъа яхар духьа социалистически яхь а лаьца, Нохч-ГIалгIайчен яйгача промышленноста Управлене предприятей коллективаша 1961 шера хьалхарча ялх бетта йола план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Товарни продукци яккхарга дIабода мах 0,3 кепиг лохбаьб, планал совгIа 66 эзар сом кходаьд. Балха толамаш эггара дикагIа да трикотажни фабрика. Ах шера валови продукци арахецара план цо 103,7 процент кхоачашъяьй, товарни продукци яккхарга дIабода мах 1,5 процент лохбаьб, планал совгIа 6 эзар сом ахча кходаьд. Дика къахьийгад № 3 йолча хIамаш тегача фабрика коллективо а. Ах шера валови продукци арахецара йола план цо 101,7 процент кхоачашъяьй, товарни продукци яккхарга дIабода мах 1,4 процент лохбаьб, планал совгIа 33 эзар сом ахча кходаьд.

Боккха лоархIам болаш ба коммунистически хьисапе къахьегар духьа предприятешка баьржа болам. Коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яккхар духьа лоаттабу къовсам продукци тIехдика а хургйолаш план кхоачашъяр духьа лоаттабу. 19 коллективи 426 болхлои, коммунистически къахьегама коллективи, ударники яха цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеш ва. 9 бригаданеи 257 болхлочоаи еннай из сий дола цIи.

Эггара дикагIа дола къахьегама толамаш даьхад № 2 йолча хIамаш тегача фабрика подготовительни цеха, № 1 йолча хIамаш тегача фабрика №№ 1-и 2-и йолча участкай коммунистически къахьегама коллективаша, кхычар.

Яйгача промышленноста коллективаша кIезига къахьийгадац ассортимент шеръеш а арахецаш йола продукци дикагIа хилийта гIерташ а. Тайп-тайпара я товарий ассортименташ. Нагахьа санна 1960 шера 62 цIи йола товараш арахийцадале, 1961 шера 78 цIи йолаш арахец уж. ДукхагIа арахец берий хIамаш. Ах шера берий хIамаш арахецара йола план 102 процент кхоачашъяьй.

1961 шера 85 тайпа керда хIамаш арахеца езаш я предприятеш. Ялх бетта уж арахийцай 49 тайпа. Укх шера галантерейни фабрико арацеха йолаяьй кердача тайпаех йола хIамаш: пластмассах даь чопилгаш, деша дагIача берий портфелаш, тика тIа кхухьа тIормеш, ажурни салфеткаш, кхыяраш. Цхьабакъда, хIамаш тегача фабрикаша керда арайоахача моделашеи фасонашеи хьалхагIа мо мара кхоачамбац бахача наха тIатIа дукхагIа эшарашта, хIара шера уж совъювле а.

Кхоачам болаш арахецац хIанзарча модаех дола барзкъаш. ХозагIа йола фасонаш, керда моделаш арахецилга мах беча организацешта чIоагIа хьашт хила дезаш гIулакх да, цхьабакъда, мах беча организацей заказах мара ассортимент а фасонаш а хьа ца делга ховшшехьа а, бахача наьха безам бараш, цар хеттараш малагIа тайпа товараш да хьажац уж, цхьан тайпарча, хоза йоацача моделашта заказаш тел цар.

Укх тIеххьарча шерашка хIамаш тоъал дика арахеца яьннай яйгача промышленноста предприятеш. Цу гIулакха дукха болх баьб керда техника а хьалха латта технологи а производствана юкъейоалаеш. Балхаш дикагIа чакхдахар духьа шоай тайпара машинаш, электропрессаш, зIамигача механизаце оборудовани оттаяьй. Трикотажни фабрике МТ-22 яхача оборудованена меттел оттаяьй дикагIа дола трикотажни кIада хьаде а трикотажни хIамаш дуккхача ассортиментех кийчъе а йиш хулийташ йола механизм.

Тхоайчар тайпара йолча кхыча городашкарча предприятешца хьалха латта къахьегама методаш дIа-юха эцар бахьан долаш, къаьсттача Iилма-технически литературах пайда а эцаш, 1960 шера а 1961 шера хьалхарча ялх бетта а производствана юкъейихьай дукхагIча даькъе обработка дикагIа хилийта лаьрхIа йола 128 операцена технологически обработка яра методаш.

Кристаллически йод юкъе а ухийташ кизгана сир даккхара технологи галантерейни фабрике юкъеяккхар бахьан долаш кизгана даьккха сир дикагIа а хул, дуккхача маьха дола азотно-кисли дотув 10 процент кхо а ду.

Хьаю хIамаш дикагIа хилийтара цу тайппара новкъостал даьд кадраш кийчъеш, болхлой говзал лакхъеш баьча балхо. Цу гIулакха говзал лакхайоаккхача Московски технологически институте курсашка деша вахийтав 28 саг, предприятешка курсаш чакхъяьхай 350 саго, опыт эца вай мехкарча дикагIа йолча предприятешка вахийтав 60 саг.

ДикагIа йолча трикотажах йола хоза а дика а хIамаш арахеца яьннай трикотажни фабрика.

Предприятей кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша боккха организаторски болх бар бахьан долаш даьхад уж дерригa толамаш. Товараш дика а цар ассортимент дукхагIа а хилийтара дешаш цар хадданза терко еш да.

Укх шера массайолча партийни организацеша шоай собранешка дийцад товараш дикагIа а цар ассортимент дукхагIа а хилийтара дешаш. Цу гIулакха дика новкъостал ду ССКП XXII-ча съезда сийна хIанз коллективашта юкъе яьржача социалистически яхьо. Цхьабакъда, арахецаш йолча хIамай дикали цар тIера куци хIанз а тахан эшшача тайпара дац. Товараш ийдеча наха а мах беча организацеша а цу гIулакха тхогара дIадехар нийса да.

Хьаю хIамаш дикагIа хилийтар тха керттера декхар да, цхьабакъда, из кхоачашдара чIоагIа лоархIам болаш да кIадаш — бедал дика хилар, хIана аьлча трикотажни хIамаш геттара дика тийгаяр а дика хьаяьяр а аьнна, уж хьаеш дола кIада, тай дика ца хилча, дика хилац хьаю хIамаш. Масала, 70 процент йола хIамаш лохагIча сортах хул кIадаш а таьш а дика ца хилар бахьан долаш. Товараш дика а цар ассортимент дукхагIа а хилийтара кердагIа йола оборудовани эш. Цхьабакъда, из тайпа оборудовани тхога кхоачамболлаш кхачац, хIаьта спецмашинашта оаха тела заявкаш а дукхагIа яраш кхоачаш ца еш юс.

ДикагIча а хозагIча а барзкъашца баха нах Iалашбар духьа яйгача промышленноста предприятеша лоархIамера гIулакхаш даьд хьаю хIамаш дикагIа хилийтараи цар ассортимент дукхагIа хилийтараи.

1961 шера производствана юкъеяхьа лаьрхIад балха овсарле лакха йола керда 150 машин, 45 операцена керда технологи ергья, кхы а 5 технологически операци клеевой методага йоаккхаргья.

Хадданза оборудованена модернизаци ергья, зIамигача механизаце средстваш лохаргья, дукхагIа йола операцеш царца елга вIаштIехьдаргдолаш. Хьалха латтача болхлой, бригадай балха опыт вIашагIа а етташ, из производствана юкъекхухьаргья. Болхлоштеи инженерно-технически болхлоштеи хадданза технически дешар хьехаргда. Арахецаш йола продукци дукхагIа хургйолаш мастерий, технологий, браковщикий бехктокхам лакхбергба. Тоабе лаьрхIад продукце дикалга хьожаш болча общественни контролерий болх. Иштта тоадергла предприятешка трикотажнии галантерейнии хIамай керда моделаш кийчъяра гIулакх а.

П. САПРОНОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР яйгача промышленноста Управлене начальника заместитель.

Коммунистически къахьегама установке

Семилетка 3-ча шера план ханал 15 ди хьалха кхоачашъяра доккхий толамаш доахаш я коммунистически къахьегама цIи яккхара къовсам лоаттабеча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллектив. Ах шера план ханал 5 ди хьалха кхоачаш а яь, планал совгIа эзараш тоннаш мехкдаьтта продукташ арахийцай цо, хIаьта дахача шера укх ханаца нийсдича къахьегама овсарле 4 процент лакхъяьй; кхояьй дуккха а электроэнерги, пар, хий, кхыйола продукци.

Иштта дика къахьегача завода технологаша лаьрхIад хьамсарча парте XXII-ча съезда доккхий совгIаташ кийчде. Съезда болх дIаболабеча денга 10 бетта план кхоачашъе лерхI цо, цул совгIа Iоухаш продукташ кIезигагIа йойтарца, материалаш кхо а еш, царга дIабода мах лохбарца итташ эзараш сом гулде дош деннад барт-цхьоагIо йолча болхлоша.

Доккхий толамаш доахаш ба новкъост Слабодске кулгалду 21-24-ча установкера технологаш. Цар 26-ча июне кхоачашъяьй ах шера план. Укх деношка кхы а дикагIа болх беш я коммунистически къахьегама цIи лелаю из коллектив. Продукце мах лохбарца дукха рузкъа кходаьд цо, хIаьта 5 процент лакхъяьй къахьегама овсарле.

Съезда хьалхарча вахте а этта кхы а дикагIа къахьегаш ба уж укх деношка. Деннеи-бийсанеи йола задани 108—110 процент кхоачашъеш съездо болх болабеча денга накъа баха чIоагIо яьй цар. Дагалаьцар кхоачашхулаш латт установка коллектива. ДикагIа болча технологаша: Л. Х. Погосоваси, М. П. Павловаси, А. В. Саенкоси 110—115 процент кхоачашъю балха нормаш.

Хьалхле лелаерий новкъосталца дика къахьегаш ба установкера къона болхлой а. Масала, 10 класс чакхъяьккхача цига балха ера С. Букриева. Хьалхарча деношка цхьаккха хIама ховш яцар из. Къоначa болхлочоа оператора помощника говзал Iомае шийна хьалхашка декхар оттадир коммунистка М. К. Даньшена. ХIанз ший балха говзал цунна йовзийташ я из.

Балха практика йола къона йоI нефтяной техникума заочни отделене деша яха кийчлуш я.

Уж дерригаш карагIдувлача технологий установкаш чуйолхача № 1 йолча цеха коллективо 6 бетта план 106 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа бIаьш тоннаш продукци ара а хецаш парте XXII-ча съезда накъа баха лаьрхIа, хIанз хьинаре къахьегаш ба цеха технологаш.

М. ТУМГОЕВ.

1961 ХЬАЛХАРЧА АХ ШЕРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛЧА ИТОГЕХ

Нохч-ГIалгIай АССР-а Статистически управлене хоам

СОКП XXII-ча съезда баха мабоаггIара накъа баха яхь лоаттаеш Нохч-ГIалгIай АССР-а къахьегамхоша керда толамаш дахьад — ханал хьалха кхоачашъяьй промышленни продукци яккхара хьалхарча ах шера план, дика вIаштIехьдаькха чуэцаш а паччахьалкхенна дIалуш а латт ялат, республика халкъа боахамеи култураи деррига доакъош дIахо а дегIадоагIилга вIаштIехьдаькхад.

I. ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Валовой продукци яккха 1961 хьалхарча ах шера йоагIа план укх тайпара кхоачашъяьй:

	план кхоачашъяра проценташ
Ерригача республике	104
Совнархоза промышленность	104
Мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленноста управлени	108
цунца:	
мехкдаьтта промыслови управленешка:	
«Октябрьнефть»	105
«Старогрознефть»	110
«Горскнефть»	104
«Малгобекнефть»	112
«Сунжанефть»	106
Гудермесски	105
Правобережни	101
Нефтегазови	120
Автотракторни ремонтни завод	95
ЦРМЗ	102
Мехкдаьтта чакхдоаккхачеи химически промышленноста управлени	104
цунца:	
Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккха завод	103
Крекинг-завод	104
Нефтемаслозавод	107
Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккха завод	107
Производственно-товарни контора	107
Грозненски химически завод	104
Машиностроительни арматурни завод	112
Производственно-энергетически контора	107
Энергетически управлени	99,1
цунца:	
Грозненски ТЭЦ	98
Новогрозненски ТЭЦ	99
ЦРМЗ	108
Сетевой район	130
ГIишлоши гIишлой материалаши ю управлени	92
цунца:	
№ 1 йола кирпишкий завод	108
№ 2 йола кирпишкий завод	115
Старопромысловски кирпишкий завод	114
МагIалбика кирпишкий завод	122
XVI-ча партсъезда цIерах йола кирпишкий завод	84
«Ще Октябрь» яха кирпишкий завод	103
Производственни предприятей контора	82
Слюдяной фабрика	131
Руда ца доалла гIишлой материалаш йоахеи уж кийчъюи управлени	111
Шаьлара аьшкбетона хIамаш ю завод	67
Дахчан хIамаш еча промышленноста управлени	105
цунца:	
Ермоловски дахчан хIамаш ю комбинат	113
Грозненски мебельни фабрика	103
Тарномебельни комбинат	102
Соттаяь мебель ю фабрика	99
Кхачан промышленноста управлени	109
цунца:	
Грозненски дулха комбинат	125
Грозненски коа тIарча оалхазарий комбинат	123
Головной шурий комбинат	102
ЧхьагIара - коньяка комбинат	122
Червленски чхьагIар доаккха завод	108
Каргински чхьагIар доаккха завод	103
Ассиновски консервни завод	120
Грозненски консервни завод	109
Ацетонови завод	102
Грозненски маслозавод	169
Кога гIирс бу фабрика	102
Юкъарчал доацаш совнархоза кара йола предприятеш:	
«Красный молот» яха завод	103
Транспортни машинаш ю завод	101
Автогенно-карбидни завод	108
Моттигерча Советий промышленность	102
Ейгача промышленноста управлени	104
цунца:	
№ 1 йола швейни фабрика	100,3
№ 2 йола швейни фабрика	103
№ 3 йола швейни фабрика	101
№ 4 йола швейни фабрика	102
№ 5 йола швейни фабрика	104
Галантерейни фабрика	111
Трикотажни фабрика	104
Кхачан товараш деча промышленноста министерство	101
цунца:	
Грозненски хлебокомбинат	100
Кондитерски фабрика	109
Макаронни фабрика	102
Йий доаккха завод	101
Мельзаводоуправлени	126
Самашкински сомий консервни завод	129
Районни промышленность	88
Моттигерча промышленноста министерство	105
цунца:	
№ 1 йола кирпишкий завод	106
№ 2 йола кирпишкий завод	63
Сунженски кирпишкий завод	110
Ильича цIерах йола кирпишкий завод	111
Эрзех аьргаш ю завод	83
№ 1 йола химзавод	108
№ 2 йола химзавод	101
Веданара хьун пункт	93
Советски хьун пункт	108
Литейно-механически завод	115
«Металлист» яха завод	106
Районни промышленность	114
Бахача наха цIагIа эша гIулакхаш ду управлени	103
Республикански министерствайи ведомствайи промышленность	107
Гаражни оборудоване завод	99,3
Электромеханически завод	100,9
Грозненски хьун завод	106
Первомайски хьун промхоз	96
Советски хьун промхоз	104
Сунженски хьун промхоз	130
ВОС предприятеш	107
Юкъарча союзни министерствайи ведомствайи промышленность	103

1961 хьалхарча ах шера 1960 шера цу хана хинначул ерригача республике лаьрхIача 11 процент дукхагIа промышленни продукци арахийцай 1961 шера тIаийцача социалистически декхарех 10 процент дукхагIа арахеца лаьрхIача метта.

Совнархоза промышленноста керттерча доакъошка — мехкдаьтта доаккхача, химически, дахчан хIамаш еча доакъошка, машинаш ечеи металлах хIамаш ечеи промышленносте — совнархоза ерригача промышленносте лоархIаш кхийттачул дукхагIа продукци тIакхийттай.

Цхьабакъда, планаши социалистически декхараши кхоачашдеча хана бизза пайда эцанзар промышленни продукци дукхагIа арахеца йиш хулийтаргйолча чурча торонех.

Ах шера йоагIа план кхоачашъяьяц мехкдаьтта аппаратура, тхов тIа юллача кирпишкий, кIира, сборни аьшкбетона конструкцейи оатхалийи, оатхалашка йодача хьун, кондитерски хIамай, маькхеи булкайи, нахча, хьайбай даьтта хьакъа хьа.

Дукххача промышленни предприятеша валовой продукци арахецара план кхоачаш а яь, оттаяьча ассортиментах натуральни йоагIа план кхоачашъяьяц, къаьстта аьлча: Центральни ремонтно-механически заводо «АШК» яха насосни штангаш тIахьовзаеши тIера юхахьовзаеши йолча механизмай а резино-технически хIамай а; машиностроительни арматурни заводо мехкдаьтта аппаратура, болата аппаратура, пишкашта лоаладеча металла; «Красный молот» яхача заводо мехкдаьтта аппаратура, химически оборудоване, ЦА-320М яхача цементировочни агрегатий, станокий-качалкай; Ермоловски дахчан хIамаш еча комбинато шаьрьяьча фанера; тарно-мебельни комбинато паркетий, бешкай, трельяжий; Грозненски мебельни фабрико кочамаш хьалъухкаю шкафий, книжкай шкафий, кухне буфетий, берий мебела; кога гIирс беча фабрико кога телата гIирса, цунца берий кога гIирс а болаш; литейно-механически заводо чон лоаладара, духовойи наплитнии хIамашта еттача аьшкий.

1961 хьалхарча ах шера болат лоаладе йоагIа план 102 процент, чон лоаладара план 85 процент, поковкай — 118 процент, штамповкай — 99,8 процент кхоачашъяьй.

План кхоачашъяри промышленни продукци лакхъялари

1961 хьалхарча ах шера план кхоачашъяреи промышленни продукце керттера тайпаш арахецилга лакхдалареи лоархIамаш укх тайпара да:

	1961 хьалхарча ах шера план кхоачашъяр (проц.)	1961 хьалхара ах шу 1960 хьалхарча ах шерца нийсдича (процентаща)
Мехкдаьтта	107	123
Газ	128	145
Бензин	105	112
Фаткен	108	87
Дизельни доагор	105	105
Мехкдаьтта битум	94	98
Фенол	102	168
Ацетон	102	149
Этилови синтетически спирт	104	100,8
Болат	105	106
Мехкдаьтта аппаратура	81	99
Насосаш	101	105
Станокаш-качалкаш	90	90
Электроэнерги	98	98
Теплоэнерги	86	99,1
Кирпишкаш	105	122
Тхов тIа йохка кирпишкаш	94	104
КIир	85	120
Аьшкбетона сборни конструкцеши оатхалаши	77	118
Оатхалашка йода хьу хьунагIара араяккхар	92	102
Херх хьекха хьу	109	102
Мебель	105	123
ТIехьнахьа дувхаду пазата барзкъаш	115	100
Кога гIирс	101	106
цунца берий бар	99,4	113
Дулх	112	98
Хьайбай даьтта	94	136
Нахча	92	135
Консерваш	104	117
Йий	100,9	99,1
Комсий чхьагIар	111	133

Ерригача республике лаьрхIача хьалхарча ах шера яьй: кирпишкаш 80 миллион, тхов тIа йохка кирпишкаш 3 миллион, аьшкбетона конструкцеши сатхалаши 47 эзар кубически метр, мебель 2,4 миллион сома маьхьа, кога телата гIирс 594 эзар пара, маькхи, булкаши, хьоарах яь хIамаши 24 эзар тонн, кондитерски хIамаш 1595 тонн, макароний хIамаш 1905 тонн, консерваш 13 миллион условни банка, шурийца лоархIамбеш йола шурий продукци 15 эзар тонн.

1961 хьалхарча ах шера сом мах болча товарни продукцега дIайохийта затраташ дIадахача шера цу хана яхарел, хьалххехьа а даьча лоархIамех 3 процент лохагIа хилар, царца совнархоза промышленносте 3,2 процент а хулаш.

Ерригача республике гIолла продукцега дIабода мах планах оттабаьчул лохбарах 5,2 миллион сом кходир.

Бедал, материалаш, доагор, электроэнерги, ахча кходеш дIадохийташ къовсам лоаттабир промышленни предприятешка.

Промышленни предприятешеи Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама институтои керда техника юкъейоалаеш, производственни процессашта механизации автоматизации еш дIахо а болх бир.

3IамагIа диаметр йолча осташца бурув тохаш мехкдаьтта скважинаш йоахаш, механически дIоагIашца спуско-подъемни операцешта механизаци еш, кIоаргача насосий эксплуатацена автоматизаци еш балхаш дир мехкдаьтта промышленносте.

3IамагIа диаметр йолча осташца хьалхарча ах шера 25 эзар метр бурув техад, 8 механически дIоагIа спуско-подъемни операцеш еча юкъедоаладьд.

Мехкдаьтта доаккхача юкъейоалайир хий, фо, газ чуяхийтарца мехкдаьтта тIоанашта искусственни низ тIабохийташ процессаш, хица тIоа бохабелга, мехкдаьттаи алюминевой ларда тIа мехкдаьтта доаккхача скважинаштеи цементаж йир, скважинашкарча колоннашта кумулятивни перфораци йир.

Шурий комбинате юкъейоалаяьй сахьата 400 килограмм хьайбай даьтта доаккха поточни лини, сахьата 10.000 литр шура чакхйоаккха шиъ автоматизированни пастеризационни установка.

II. ЮРТА БОАХАМ

Советски Союза Коммунистически парте XXII-ча съезда баха мабоаггIа накъа баха кийчлуш республика юрта боахама болхлоша дIахо колхознии совхознии производство лакхъяра тIехьа социалистически яхь йоаржаяьй.

Укх шера дикагIа вIаштIехьдаькха дIайийр бIаьсти юв хIамаш, республика колхозашеи совхозашеи бIаьстанара культураш дIаера план тIехкхоачашйир.

1961 шера чуэцаргйолаш дIайийна ерригa юртбоахама культураш 432,9 эзар гектар хилар, царех колхозашкеи совхозашкеи 391,4 эзар гектар а йолаш. 1960 шера хинначул ерригача республике лаьрхIача хIама дIаювш дола лаьтта 3,7 эзар гектар дукхагIа хиннад.

Ялат дукхагIа даккхеи общественни хьайбай доакъарий база чIоагIъеи лерхIаш республике дIайийнай 109,6 эзар гектар хьажкIаш, е 1960 шера йийначул 3,9 эзар гектар дукхагIа. Колхозашкеи совхозашкеи дIайийнай 93 эзар гектар хьажкIаш, царех ахьанел совгIа ярех ялатийна лаьрхIа кхаьча хьажкIаш а йоахаргйолаш.

Колхознии совхознии производства дикагIа болча болхлоша лаьттан дикагIча участкаш тIа дIайийнай 19,8 эзар гектар хьажкIаш, цу лаьттара хIара гектара тIара 50 центнер совгIа фуалъяьха хьажкIаш яха декхар тIаийцад цар.

Гурахьа ялат дIадувш 82,2 эзар гектар лаьтта да республике, е хьажкIаш йоаца ялат дIадувча ерригача лаьттах 52 процент.

Iов йоаккха культураш дукхагIа дIае аьнна СОКП ЦК-а январски Пленума решени кхоачашъеш колхозашеи совхозашеи лоархIамболлаш дукхагIа дIабийнаб борц, из культура дIайийна 6,9 эзар гектар лаьтта да.

Республике дукхагIа дIайийнай технически культураш, промышленноста лаьрхIа 8 эзар гектар шекара свекла дIайийнай, е 1960 шера йийначул 6,4 эзар гектар дукхагIа.

1960 шера йийначул 9,2 эзар гектар дукхагIа дIайийнай республике доакъара культураш, хьажкIаш йоацаш. Доакъара лаьрхIа шозза дукхагIа дIайийнай шекара свекла.

Республикера сомийи комсийи бешамаш дукхагIа хиннай.

1961 шера хьалхарча ах шера колхозашкеи совхозашкеи дIаегIай 669 гектар сомийи 327 гектар комсийи бешамаш.

Республика колхозашеи совхозашеи укх шера хий дуллача лаьттан 47,9 эзар гектара тIа дIайийнай юртбоахама културaш.

Цхьабакъда, республика дукххача боахамаша боагIача тайпара къовсам лоаттабац юртбоахама культураш чIоагIагIа хьувкъийтара тIехьа, дукххача районашка тIехьадалийтар дIайийнача культурашта тIулакх деш ду балхаш.

Республика колхозашкеи совхозашкеи чуийца доалаш латт ка бола ялат, 10 июль тIакхоачаш 81 процент ялат хьекха даьннад.

ХьажкIаш йоацаш паччахьалкхенна ялат дIадалара план 10 июль тIакхоачаш 94 процент кхоачашйир.

Ханал хьалхагIа план кхоачаш а яьй, планал совгIа паччахьалкхенна ялат дIалуш а йоахк Надтеречни, Сунженски, Грозненски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски районаш.

Республика колхозашкеи совхозашкеи хьайбаш дукхагIа дийбад, царгара боала пайда кIезиг - дукха лакх а беннаб.

1961 шера 1 июль тIакхоачаш общественни хьайбаши коа тIара оалхазараши укх боарамах дийба дар:

1961 шера 1 июль тIакхоачаш колхозашкеи совхозашкеи хинна хьайбаш:

	Эзараш	1960 шера 1 июль тIакхоачаш хиннача хьайбай процентех
Доахан	114,2	103
Царца дахка доахан	37,7	111
Хьакхарч	120,7	127
Жаи гаьзарийи	625,6	109
Массе тайпа ха йола коа тIара оалхазараш	1605,0	103

Эггара дукхагIа хьайбаш дебадаь Сунженски, Грозненски, республика лоаман районий колхозашеи совхозашеи.

Деррига доахани коа тIара оалхазараши дебарца цхьана дукхагIа яьхай керттера хьайбай продукташ а.

Республика колхозашкеи совхозашкеи 1961 шера хьалхарча ах шера яьха хьайбай продукташ ерралхилар (1960 шера хьалхарча ах шерца процентаща нийсйича):

Дулх	122
Шура	115
Фуаш	91
Тха	109

1960 шера хьалхарча ах шерца нийсдича дулх (хьадаьннар лоархIаш) 813 тонн дукхагIа даьккхад, шура 4.207 тонн дукхагIа яьккхай.

Дулх даккхара дикагIа хьокхамаш даьхад Сунженски, Надтеречни, Урус-Мартана районий колхозашеи совхозашеи. Шура дукхагIа яьккхай Ачхой-Мартана районе 1,3-зза, Сунженски—1,2-зза, фуаш дукхагIа гулдаьд Каргалински районе 1,5-зза, Ачхой-Мартана — 2-зза, Наурски — 1,9-зза.

100 гектар юртбоахама лаьттана лоархIаш 1961 шера хьалхарча ах шера хьайбай продукташ яьхай (центнераща):

Хьадаьнна дулх дехкад колхозашкеи совхозашкеи	4,8
Цу даькъе:	
колхозашка	4,6
совхозашка	4,9
Шура колхозашкеи совхозашкеи	34
Цу даькъе:	
колхозашка	27
совхозашка	42
ТХА	
колхозашкеи совхозашкеи	198
Цу даькъе:	
колхозашка	256
совхозашка	126
ФУАШ	
колхозашкеи совхозашкеи ялатий культураш дIайийнача 100 гектара лоархIаш (эзар фуъ):	6,8
Цу даькъе:	
колхозашка	7,0
совхозашка	6,6

ХIанз а кIезига колхозаши совхозаши яц республике 100 гектар юртбоахама лаьттана лоархIаш геттара кIезига дулх, шура, тха, кхыйола хьайбай продукташ йоахаш.

ХIанз а кхоачамболлаш терко яц доахани хьакхарчи чуоттаяь кхоабилга вIаштIехьдаккхара а хIаьта иштта коа тIара оалхазараш дебадара а.

1961 шера хьалхарча ах шера доахан кIезигагIа дойтад колхозашеи совхозашеи. Цхьабакъда, дукххача боахамаша чIоагIа кIезигдолийт доахан Iахар дисарахи доврахи.

Республика колхозашкеи совхозашкеи хьайбай продукташ дукхагIа яхарца цхьана лакхъеннай доаханеи коа тIарча оалхазарийи продуктивность.

1961 шера 1-ча июле кхаччалца республика колхозашкеи совхозашкеи юкъера лаьрхIача хIара фуражни IаттагIара яьккха шура 974 килограмм хилар, цу даькъе колхозашка 1033 килограмми совхозашка 931 килограмми. 1960 шера хьалхарча ах шерца нийсйича доахана продуктивность 46 килограмм лакхъеннай.

Яхкача цхьан котамгара колхозашкеи совхозашкеи 67 фуъ гулдаь, е 1960 шера 1-ча июле кхаччалца гулдаьрел 10 фуъ дукхагIа, колхозашка хIара котамгара 62 фуъ гулдаь, совхозашка — 73.

Цхьан устагIанна тIера даьккха тха 3,9 кг. хилар, цу даькъе колхозашка — 3,9 кг., совхозашка — 3,8 кг.

Доахана продуктивность лакхъяра дикагIа дола хьокхамаш даьхад: «Ермоловский» совхозо — 1449 кг, Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозо — 1236 кг, Каргалински района «Красный пахарь» яхача колхозо — 1321 кг.

Цунца цхьана доахана продуктивность геттара лоха йолаш дукха колхозаши совхозаши я республике.

Юкъера лаьрхIача Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхозе хIара IаттагIара яьккха шура 624 кг. хилар, Сунженски района «Красный Октябрь» яхача колхозе — 504 кг., Курчалой района «Путь к коммунизму» яхача колхозе—637 кг., Первомайски района Ленина цIерахча колхозе — 334 кг.

Ах шера йола хьайбай продукташ эцара план ерригача республике укх боарамашка кхоачашъяьй (процентаща):

Дулх	97
Шура	91
Тха	106
Фуаш	75

1960 шера хьалхарча ах шерца нийсйича хьайбай продукташ паччахьалкхенга дукхагIа ехкай:

Дулх	14 проц.
Шура	13 проц.
Тха	7 проц.

1961 шера хьалхарча ах шера 7,5 эзар тонн дулх (хьадаьннар лаьрхIача) дехкад паччахьалкхенга, е дIададахача шера хьалхарча ах шера дехкачул 915 тонн дукхагIа.

Шура — 27 эзар тонн, е 1960 шерарчул 3,1 эзар тонн дукхагIа.

III. ТРАНСПОРТ

1961 шера хьалхарча ах шера Къилбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене мухьаш дIа-юха кхахьара план 105,7 процент кхоачашъяьй.

Хьалхарча ах шера халкъа боахама беррига мухь тIаботтара план 97,9 процент кхоачашъяьй, цу даькъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара план — 100,4 процент.

Локомотива участкови сухал планал 7,1 процент лакхъяьй.

Ах шера вIашагIа а елла дIаяхийтай 8698 еза поезд, царца совнагIа дIабихьаб 4 млн. тонн гаргга халкъа боахама мухь.

Мухь дукхагIа чухошийтара чотах 1112 вагон мукъаяьккхай.

IV. КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШ

Ерригача капитальни вложенешта ах шера йола план ерригача республике 87 процент кхоачашъяьй, цу даькъе совхозашка—84 процент, моттигерча Советий предприятешкеи организацешкеи—76 процент.

ДIададахача шера хьалхарча ах шерца нийсйича капитальни вложенеш 14 процент дукхагIа хиннай.

Хьалхарча ах шера паччахьалкхен ахчах хьал а даь, чуховша наха дIаденнад ерригa чуIе моттиг 44.030 кв. метр йола чуIе цIенош, цу даькъе совнархозо 17.767 кв. метри моттигерча Советаша 19.742 кв. метри.

Цхьабакъда, ах шера йола чуIе цIенош хьалдаь дахара план 61 процент мара кхоачашъяьяц. Цу тайппара, алхха хьалхарча ах шера планах хьадала доагIача чуIеча цIеноех хьа ца луш дисад совнархоза организацешкеи предприятешкеи — 14.875 квадратни метр, республика Министрий Совета предприятешка 5.908 кв. метр.

Ах шера йола подрядни балхий план кхоачашъяьй укх боарамашка (процентаща):

Ерригача подрядни гIишлош еча организацеша	91
цу даькъе:	
совнархоза подрядни организацеша	89
№ 1 йолча гIишлой монтажни управлене	78
№ 2 йолча управлене	78
№ 3 йолча управлене	109
№ 4 йолча управлене	75
№ 5 йолча управлене	111
№ 7 йолча управлене	72
№ 8 йолча управлене	77
№ 9 йолча управлене	93
№ 10 йолча управлене	81
№ 11 йолча управлене	88
Специализированни гIишлой-монтажни управлене	100
Механизаце управлене	57
Жилищно-коммунальни контора	69
Мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста управлене СМУ	104
Министерствайи ведомствайи подрядни организацеша:	
«Сельстрой» тресто	77
Моттигерча Советий подрядни организацеша:	
«Чечингстрой» тресто	77
Бытообслуживане управлене СМУ	73

Школашта йола гIишлош хьалъяра балхаш эсала лийннад республике. Паччахьалкхен планах 1961 шера хьалъяь яха лаьрхIача, хьалъеш латтача 13 школах укх хьалхарча ах шера цхьаккха а йистеяьккхаяц. Хьалхарча ах шера ерригa а хьалъяьр планаца лаьрхIа йоаца 1520 бера моттиг йола 2 школеи школашта хьатIаяь 2 гIишлои я.

V. БОЛХЛОЙИ ГIУЛАКХЕРЧА НАЬХЕИ ДУКХАЛ А КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯЛАР А

Республика халкъа боахамера болхлойи гIулакхера нахи хьалхара ах шу чакхдоаллаш 9 процент дукхагIа бар дIадахача шера хьалхарча ах шера хиннарел.

Промышленносте, гIишлош еча, юрта боахаме, транспорте 17 эзар саг дукхагIа хиннаб болхлой. Школашка, дешара заведенешка, Iилматохкамеи дарбани учрежденешка балха бола болхлой 5 эзар саг совгIа дукхагIа хиннаб.

Хьалхарча ах шера технически ремесленнии училищаш а юрта боахама механизаце училищаш а йистеяьха а баьнна, промышленносте, гIишлош еча, транспорте, юрта боахаме болх бе дIахьожаваьв дика говзал йола 1.500 совгIа къона болхло.

Хьалхарча ах шера йола къахьегама овсарле лакхъяра план тIехкхоачашъяьй промышленносте. Ерригача промышленноста производства юкъарча боарамера къахьегама овсарле 1960 шера хьалхарча ах шерца нийсйича 3,6 процент лакхъеннай.

Промышленноста къаьст-къаьстача доакъошка къахьегама овсарле лакхъеннай: мехкдаьтта доаккхача—20 процент, мехкдаьтта чакхдоахача — 10 процент, моттигерча Советий промышленносте — 7 процент.

Цунца цхьана 28 предприяте кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план, хIаьта дукххача предприятеша соахкарчул а лохъялийтай из.

Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьяц Новогрозненски ТЭЦ-о, Ермоловски ДОК-о, Грозненски хлебокомбинато, макаронни фабрико, № 4 йолча хIамаш тегача фабрико, кхычар.

VI. ТОВАРООБОРОТ

Паччахьалкхени кооперативнии торговле розничи товарооборот 1961 шера хьалхарча ах шера 106,4 млн. сома маьхьа а 1960 шера хьалхарча ах шера нийсйича 4 процент дукхагIа а хилар.

Укх шера хьалхарча ах шера потребительски кооперацe комиссионни торговлега гIолла 1,6 млн. сома маьхьа кхачан продукташ ехкай, е соахка цу ханналца ехкачул 16 процент дукхагIа.

1961 шера хьалхарча ах шера товарооборота план ерригача республике 97 процент кхоачашъяьй, цу даькъе розничи торговле сете гIолла — 97 процент, юкъарча кхачан предприятешка гIолла — 98 процент.

Къаьст-къаьстача торгови организацеша розничи товарооборота план мишта кхоачашъяьй хьахьокх укх даннеша:

	1961 хьалхарча ах шера розничи товарооборота боарам эзараш сомашца	Ах шера план кхоачашъяра процент
Главювелирторг	364	88
Главлесстройторг	901	91
Моттигера торгаш	45730	95
Грозненски горпищеторг	17032	97
Грозненски горпромторг	12779	90
Грозненски универмаг	8208	95
Гудермесски торг	1587	97
Грозненски плодоовощторг	883	92
Столовейи ресторанийи трест	3110	96
Грознерча машиннаькъа станце ресторан	556	100,2
Гудермесера машиннаькъа станце ресторан	250	100
Совнархоза УРС	18201	98
Грозненски машиннаькъа отделене ОРС	4004	95
Аптекоуправлени	828	106
Книготорг	645	113
Союзпечать	645	98
Респотребсоюз	29895	99

1961 шера хьалхарча ах шера моттигерча Советий промышленносто 22,8 млн. сома маьхьа халкъа эша товараш деннад мах беча организацешта, е соахка цу ханналца денначул 13 процент дукхагIа.

1961 шера хьалхарча ах шера мах беча организацешта товараш далара план укх тайпара кхоачашъяьй:

	Товараш далара боарам млн. сомаща	План кхоачашъяра процент
Моттигерча промышленноста министерство	1,1	71
Промпродтоварий министерство	10,2	104
Ейгача промышленноста управлени	10,8	118
Бытовой гIулакхаш ду управлени	0,7	100,3
Ерригача республике	22,8	108

VII. КУЛЬТУРНИ ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

Просвещене, культура, унахцIено лораяра даькъе кхы а толамаш даьхад республике.

1960/61 дешара шера болх беш 418 общеобразовательни школа яр, цул совгIа болх бечеи юртарчеи катирхой 80 школено балхаш тIара ца боахаш дешар хьийхад кагирхошта.

Кердача дешара шера кхы а 20 керда школа хьаелла лерхI. Общеобразовательни школашка деша багIа беррига дешархой 150 эзар саг совгIа хургба. Кердача дешара шера алхха цхьоалагIча классе деша хьачуэцарга 25 эзар гаргга бер. Дуккха а дукхагIа хургда школашка-интернаташка деша дагIа бераш. Шердеш латт дешархой производственни дешар.

Мехкдаьтта промышленноста инженераши техникаши, педагогаш, агрономаш, гIишлонхой, кхыча говзалий специалисташ юкъе а болаш вола 1800 гаргга къона специалист арахец укх шера лакхехьарчеи юкъерчеи специальни дешара заведенеша, заочно деша багIараш а тIехьа лаьрхIача.

ДукхагIа хулаш латт культурно-просветительни учрежденеш, тоалуш латт бахача наха деш дола культурни гIулакхаш.

Укх шера 1-ча июле кхаччалца оттаяь киноустановкаш соахка цу ханналца хиннаращца нийсйича 13 стационарни установка дукхагIа хиннай, цу даькъе юрташка — 9 установка.

Укх шера хьалхарча ах шера Грозне болх бе доладалийтад 1000 саг чухошаш дола «Космос» яха керда широэкранни кинотеатр. ДукхагIа хулаш латт колхозашкара культура цIенош, клубаш, библиотекаш. Театрашка а кино а дукхагIа аха баьннаб нах. Шерлуш латт радиоси телевиденеи бахача наха деш дола гIулакх.

* * *

1961 шера хьалхарча ах шера яьча итогаша тешал ду республика экономикеи културеи дIахо дегIайоагIаргхилара а хургйолча СОКП XXII-ча съезда сийна промышленноста, юрта боахама, гIишлонашкарча, транспорта болхлошта юкъе чIоаггIа къахьегама хьинар айденна хилара а.

Нохч-ГIалгIай АССР
Статистически управлени

СЕРДАЛО

3-гIа оагI, 16 июль, 1961 шу.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Хьал кхохкалуш латт

ПАРИЖ, 12 июль. (ТАСС). Алжирски республика ханна йолча правительстваца французски правительства переговораш е безам ца хиларо тlа-тlа а чlоагlагlа кхохкадолийт Алжирера хьал. Франс Пресс яхача агентства деча тешалах, Эвиан-ле-Бене алжирски республика ханна йолча правительстваца бутт хьалхагlа еш хинна переговораш Франце шиий оагlонгахьара йохаяр бахьан долаш Алжире хьал «хадданза воча доал».

Хlама ца эшшаш цхьаккха а бехктокхам ца озача ультраколониалисташа шоай зулмане террористически гlулакхаш сацийтац. Алхха селханарча цхьан дийнахь городе Алжире 12 экххам баьб цар. Селхан сарахьа Оране телевизионни передачаш йохайир. Телевизионни центр военни хаьхоша чlоагlагlа лораешшехьа а, «ультраша» французски радиои телевиденеи антенна экккийтар. Укхаза наха дувц тахан сарахьа радиои телевиденеи гlолла инарала де Голле дергдолча къамаьлага ла ца дувгlийта даьд «ультраша» из хlама, яхаш.

Шоай оагlонгахьара даим Алжире бахаш хьабоагlача бахача наха дlадех Алжирски республика ханна йолча правительстваца lалаьмате чехка переговораш юхайолаяр. Кепайоазоно беча хоамех мохк мукъабаккхара национальни фронта тlахьехамах переговораш елга хьаллоацаш селхан мах беча болхлой забастовка хилар. lурра денз дlакъайила хилар Оранера алжирций доалахьа йола еррига тикаш.

Иштта хьалашка Алжире гlолла 48 сахьата го боаккхаш ва Алжира гlулакхий вола французски министр Жокс. Франс Пресс яхача агентства яхачох, «тайп-тайпара политически тенденцей викалашца» вlашагlкхийтта хила веза цун.

Марионеточни «кхоалагlа низ» хьабараи Алжира территори екъараи тlаерзаяь йола кхераме маневраш ца еш йитийта гlерт французски халкъа эггара а тайп-тайпара бола дуккха нах, хlаьта цар дlадех Алжир йизза ший лоlаме яларах йола Алжирски республика ханна йолча правительствацара переговораш юхадlайолаелга.

Ший лоlаме хилара тlехьа нийсхон къовсам лоаттабеча алжирски халкъа Франце демократически общественность тlехьа хилар дага а дохийташ, «Юманите» яхача газето белгалдоаккх, алжирски халкъа паргlатта ше къаста йиш хургйола переговораш юхадlайолаелгеи толамца чакхйоахилгеи мехкарча демократически низаша дlадехаш хилар.

КАНАДА КЪИЛБАСЕДЕНГАХЬА

ОТТАВА, 13 июль. (ТАСС). «Со кхувш воагlача хана, — дагаух эскимоса Джордж Кониака, — хlара шера февральи марти бетташ хьатlа массаза кхоач моцал хулар тхога. Доаде оакхарий дацар. Цхьаннахьара а кхача лаха магацар тхона. Кит яхача чкъаьран цlоках даь, жlалей соалозех доахкаду ткъенаш хьа а доахаш, уж кхехкадора оаха. Цlаькха хlама даа торо хилча, тхоцара цхьабараш сов дукха из диэ бовра».

Ишта дар 10—15 шу хьалхагlа. Цу хана денз дукха хlама хувцаденна дац Канада къилбаседенгахьа бахача эскимосий вахара чу. Дукха ха йоаццаш «Торонто дейли стар» яхача газета корреспондент хиннав Гудзонов пролива района эскимосаш бахача дуккхача моттигашка. «Эскимосий массехк цlагlа со хинначул тlехьагlа, — язду цо, —цига сона бlаргадайна гlулакхаш бахьан долаш беррнгача канадцашта хьалхара эхь хийтар сона».

Дукхагlа бола эскимосаш брезентови палаткашкеи дахчах даьча цlалгашкеи боахк. Саьнгга улл хьоар, бийда дулх, чаь пачкилг чуйоаллаш дола тали. Лохача маьнгеш тlа берашца цхьана бийша бада дай. Мехкдаьтта чулаьлла аьшка бешкаш я пишкашта меттел летаераш. Йоаго хlама тоъац. Бlеха я. Кхыметтел официальни статистико даьча лоархlамех, керда lодаьча 1000 берах 250 хиллал дола бераш даьча шеррехье а дов. Кхайкор а кхы тайпа лазараш а долаш геттара дукха ба эскимосаш. «Дlахо вахар кхы дикагlа хург ма дий аьнна даха дог долаш бац уж. Оттаве хlанз йола арахьара политика мел лелаеча хана», — йоах корреспондента.

ТУНИСЕРА ХЬАЛ

ТУНИС, 13 июль. (ТАСС). Массанахьара а хоамаш ду Тунисе французски эскар туниски территоре хилара духьала керда демонстрацеши митингаши ю, яхаш. Кепайоазоно деча хоамех, Бизертера хьал тlа-тlа а чlоагlагlа кхохкалуш латт.

ТАП яхача агентства беча хоамах, фецарча тlема Сиди Ахмедерча базана гаьна доаццаш, догхаш патриотически иллеш а долаш, добровольцаш тlабола дуккха грузовикаш гучаяьлча, французски командоване оарц даьккхад. Французашта хийтар уж базана тlахьелха кийчлу, аьнна. Тlема форма тlа а ювхаш Бизерте арабала мукъа бац, аьнна шеволча эпсаргеи мугlарерча салташкеи дlакхайкадир французски командоване. Агентства иштта хоам бу Тунисеи Алжиреи доазон йистерча Кассерин яхача районе, эскара тlашлойи артиллерийскии доакъоша дакъа а лоацаш, туниски эскара маневраш хиннай, яхаш. Кассерини Сбибеи яхача городашка маневраш хинначул тlехьагlа, бахача наха lалаьмате чlоагlа тlаэцаш моттигерча гарнизоний парадаш хилар.

Бизертеи «туниски территоре шекара районашкеи» эвакуаци ярах дувзаденна Туниса президента Бургибе яхьийтача посланена французски правительствагара жоп дарга хьежаш этта хьал иштта да. «Цхьаккха а жоп кхаьчадац хlанз а Тунисе французски правительствагара... — яхаш язду цунца дувзаденна «Ла пресс» яхача газето. — Жоп ца доагlаш гаро хlара минута вlашкакхохкабалара кхерам дукхагlа лакхбу... Шинна а оагlорахьара кхохкам чlоагlагlа лакхлу, царна из дезе а ца деза а...»

«КХЕРАМЕ ВИЗИТ»

МАЛХБУЗЕН БЕРЛИН, 13 июль. (ТАСС). Шин ден визит а йолаш селхан къаьсттача тlема самолетаца Малхбузен Берлине кхаьчар боннски канцлер Аденауэр. Ше хьакхаьчача Аденауэра аьлар, айса енача визитаца са дlахайта безам ба Малхбузехьарча Берлинаца ФРГ айхха бувзам хилар.

Аденауэра визит курал хьахьокха гlерташ а дунен халкъашта юкъера кхохкам бикъбара тlаерзаяь а я. Ишта лоархl из политически гlулакхаш кхы а дукхагlа кхохкадалийта Бонна безам хиларца ювзаенна из визит еш хилар белгалдоаккхаш долча малхбузен берлински демократически кепайоазоно. «Ди вархейт» яхача газето йоах, боннски правителий цу тайпарча вояжаша цlаькха а хьахьокх Малхбузен Берлине латта гlулакх вlаштlехьа ца хилар. «Кхераме визит» аьнна корта а болаш язъяьча редакционни статья тlа газето дагадохийт дукха ха йоаццаш Аденауэра Мюнхене даь къамаьл. «Цу къамаьлаца цо цlаькха а хьахьекхар къоастаде ха хьатlакхаьча дола дунен халкъашта юкъера дешаш машарца къоастадара ше духьала хилар.

«Цунца Аденауэра белгалдаьккхар, — язду газето, — «шийлача тlема» кхерамера никъ а дунен халкъашта юкъерча провокацей политика а дlахо лелае безам болаш ше хилар... Цхьабакъда, тха, малхбузен берлинций машаре а сатийна а даха безам ба.

Боннски канцлера лелаеча кхерамерча реваншистски политикацара гlулакхаш хоададе деза ха хьакхаьчай. Тlема авантюраашта тlехьа бафий карара ловзарг кхы хила йиш яц Малхбузен Берлинах. Машар lадашбара хьашташа дlадех, дунен халкъашта юкъерча бокъонах тешам а болаш, тха города чlоагlа статус оттаяра хьакъехьа, юххера а, барт вlаштlехьбоаккхилга».

«Малхбузен Берлинах нейтральнии ший лоlамехьа мукъеи город» йинза ярг ца хилар белгал а даькха, «Ди вархейт» яхача газето тlехьара а язду: «Машар безаш болча тха города гражданаша провокаци мо мара лоархlаргъяц Аденауэра Малхбузен Берлине ена визит. Тха города везаш хьаша хургвац бокъонна духьале елгеи цхьаккха бокъо йоацаш Малхбузен Берлина тlатlерталгеи дола гlулакхаш дита вола а хьаькъалереи юкъера гlулакхаш кхетадеши йола политика лелаеш вола а боннски правительства кулгалхо мара».

Дlадоаржадаьд...

Дешаш—ара гlолла... тlема еча кийчонна!

М. Вайсборда сурт. ТАСС фотохроника.

Самодеятельноста коллектив—кхашка

Укх шера къаьстта терко тlаухийт Наьсарен района культура Цlен художественни самодеятельноста коллективо кхашка культурни болх лелабара. Каст-каста кхашкарча станашка, фермашка, иштта кхыйолча моттигашка концерташ увттадеш бlаргаго йиш я самодеятельни коллектив.

Хlанзале бlаьстанара балхаш дlадоладеннача хана денз 38 концерт оттадаь цо. Шоаш концерташ оттадале хьалхагlа тайп-тайпарча темаех беседаш ю, лекцеш еш агитатораши лектораша-общественникашеи. Иштта дукха ха йоаццаш «Махулла дукхагlа хьажкlаш хьувкъийтара П. Денисенкос дlадоладаь гlулакх хьаллацара Ерригроссийски социалистически яхье «Назрановский» совхоза механизированни звеноша дакъа лацарах» йола лекци йийшай ССКП Наьсарен райкома инструктора Л. Плиевас, «Фу дича дика хьувкъийта вlаштlехьдаргда хьажкlаш» яхача темах лекци йийшай юрта боахама къахьегамхошта районни культура Цlен болхлочо нов. Могушкова, иштта кхы дуккхача темаех йола беседаш яьй лектораши агитатораши.

Чlоагlа раьза хул кхашка балхашка боахка къахьегамхой художественни самодеятельноста коллективо каст-каста увттадеча концерташта. Самодеятельни коллектива юкъе къаьстта дика дакъа лоац цхьайтта шерарча школа дешархочо Т. Долгиевас, культура Цlен болхлочо Х. Корохоевас, А. Долгиева, А. Точиева, иштта кхыбараша а. Цар массанеша гlалгlай, нохчий, эрсий метталара иллеш дика оал, тайп-тайпара халхараш ду, стихотворенеш еш.

Н. ПАШЕННЫХ.

Керда нохчий-эрсий словарь арадаьннад

Укх деношка доазол дехьарча мехкий а чухьарча къамий а словараш арахецача Паччахьалкхен издательствас арахийцад филологически lилмай доктор, профессор Ю. Д. Дешериев редактор а волаш дола нохчий-эрсий словарь.

Керда арахийца словарь оттадаьд дика опыт йолаш волча языковеда, историеи, меттеи, литератураи lилматохкама института нохч-гlалгlай метта сектора заведующе Мациев Ахьмада.

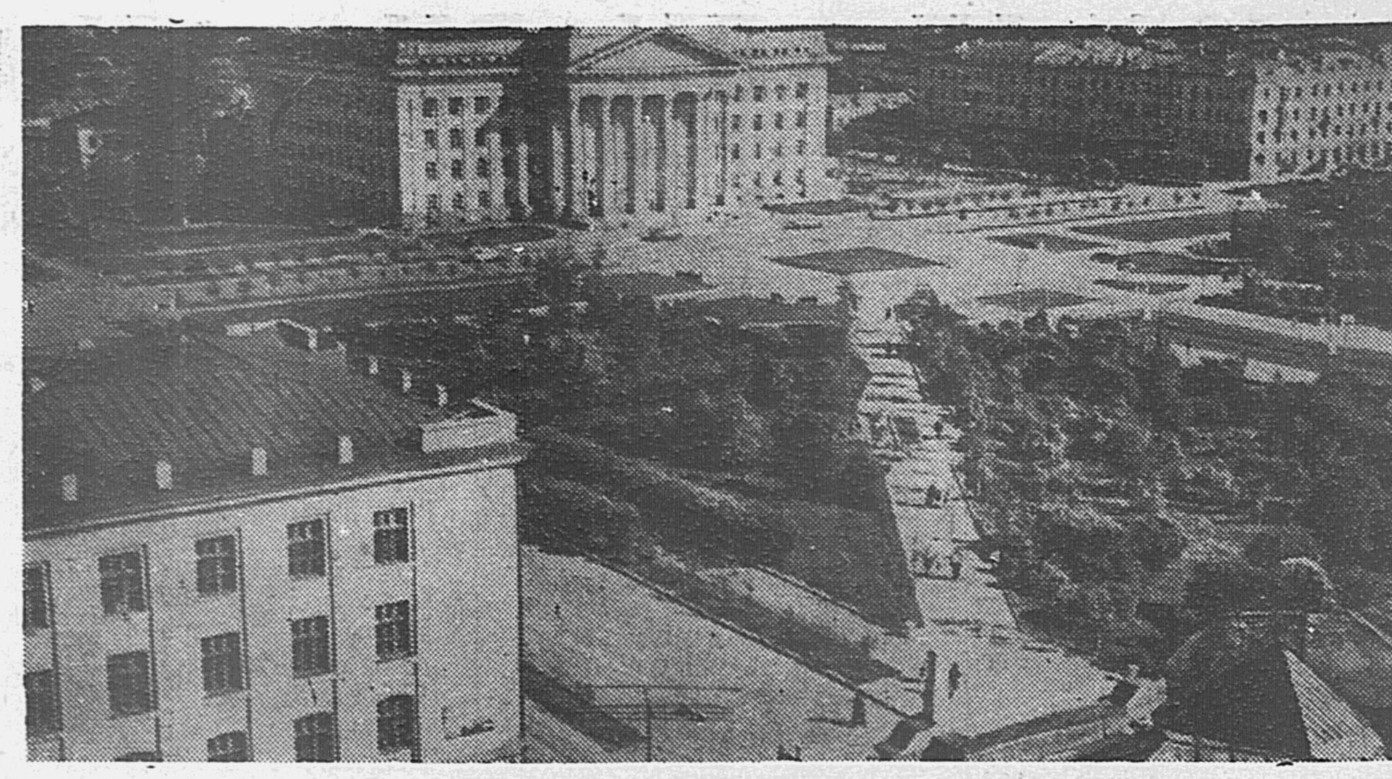
Вай республикера культура кхы а дегlайоалаяра, тоаяра, боккхача лоархlамера гlулакх да цу тайпара словарь арахецар. Нохч-гlалгlай лексикана lилманца тохкам бара лоархlам бола материал я словара тlа кепа техар.

Словара тlа кепа теха дерригаш а 20 эзар гаргга дош да. Царна юкъе чудоагlа, нохчий дешаел совгlа эрсий, lарбий, персаьний, гуржий меттацара хьаийца дешаш а.

Тlехь-тlехьагlа Советски Союзе lилма, техника, экономика сихха дегlаярах нохчийи гlалгlайи меттаща керда дешаши терминаши юкъедоаладаьд. Цудухьа словара тlа къаьстта терко тlаяхийтай эрсий меттацара хьаийцача дешашта.

Словара тlа я географически цlерий список а нохчий меттацара лоацца грамматически очерк а.

Ф. ОЗДОЕВА,
Нохч-Гlалгlай lилма-тохкама историеи, меттеи, литератураи института lилма болхло.

Тюмена 375 шу дизарга. **Тюмень.** Керттера майда.

В. Липовске сурт. ТАСС фотохроника.

Общественни тlахьожам лоаттабе школаш кийчъяра

ШКОЛАШ КИЙЧЪЯЬ БОАЛАШ ЛАТТ

Укх шера апрель бетта Надтеречни района Горагорски юкъерча, Знаменскерча бархlшерарча, иштта кхыйолча школаша берий дашка-ноаношкара школаш кердача дешара шера кийчъеча новкъостал дар дийхар. Цар даь кхайкарал общественносто хьаллаьцар.

Цхьа барт болаш дlадоладир берий дашеи-ноаношеи ремонтни балхаш. Ремонтни балхаш де гулбеннараша парташ тоздир, корашта, нагlараштa, уйнашта, истолашта, иштта кхыйолча хlамашта басар хьекхад, е мел езача штукатурка яьй, тховнаш тоадаьд.

Из болх беча къаьстта белгалбаьннад Горагорскии Знаменскии школай дешархой дайи-ноанойи. Укх бетта 10-ча июле кхачалехьа ремонтни балхаш йисте а даьха дешара кердача шера школаш кийчъяьй цар.

Дика лел ремонтни балхаш районни центрерча цхьайтта шера дешача школе а. Цига басар хьакхеи кlир тохеи мара ца езаш кхыдола балхаш йистедаьхад. Юхедиса ремонтни балхаш укх деношка йистедаха лаьрхlад школа кулгалхоша.

Хlанз чуйинна районерча школашта а хьехархой коллектива лаьрхlа а доаго дахчеи кlори lалашдеш латт. Ер бутт чакхбалалехьа из болх йистебоаккхаргба районе.

Школашта санна ремонт еш латт хьехархой чубахача квартирашта а. Керда дешара шу дlадоладара кхоачамболлаш массайолча классашта учебникаш lалашдаьд районерча школаша. Цул совгlа районе сборно-щитовой материалах керда юкхьанцара шиъ школа хьалъеш латт. Уж школаш керда дешара шу долалуш кийча хургья.

Цхьабакъда, районе кхоачамболаш школаш яц. Ер кхоалагlа шу доладеннад школаех хьатlахетта кхы а классни цlенош хьалдара дош дувцаш латта. Школашта хьатlахетта классаш хьалъяра эша фонд лакхъяра дош оттадаь хиннад просвещене министерствона хьалхашка. Цхьабакъда, е министерства а, е района кулгалхоша а цу гlулакхах хlанзалца деш хlама хиннадац. Цунах шин сменах деша ахарал совгlа кхаь сменах болх бе безаргба. Ерригача районе хlанз а 19 классни цlа тоъац. Цудухьа из гlулакх лерттlа дlадахьара оарцагlбала беза райисполкома председатель нов. Магомаев а ССКП райкома секретарь нов. Коновалов а. Царна ха доагlа дешара шу дlадоладала геттара кlезига ха йисалга. Нагахьа санна из гlулакх мела дуте бераш кхаь сменах деша аха дезаргда. Хlаьта цу гlулакхо чlоагlа новкъарле ергья берашта доаттlача тайпара хьаькъал, кхетам балара, дисциплина дика хилийтара. Кхыметтел ши смена йолча хана а чlоагlа хала да дешареи вахареи бувзам чlоагlа лелабара занятеш дlакххахьа.

Района кулгалхой декхарийла ба сихха сборно-щитовой цlенош lалаш а даь школашта хьатlахетта классаш е, юххьанцарча школана лаьрхlа помещени хьалъе.

Г. РУМЯНЦЕВА.

Хlана кхоачашдац наьха хьашташ

Шу дала доалл со Сунженски районерча Орджоникидзевская яхача станице Кирова улицагlа вахаш вола. Бакъда, тха улицагlа бахача наьха хьашташ кхоачашде кlезига новкъостал ду моттигерча lаьдало. Дукха лийткъад тхо тхой улицах электрически сердало йилла яхаш. Материал яц яхаш бахьанаш а доахаш райисполкомо дlатlаэцац тха дехар. Тхачоа улув гlолла хьайоагlа улица сердало йолаш я, хlаьта цигара тха улица тlа из хьатlаяккха дукха материал а эшац. Цунга хьежжа йолаш радио а яц тха улицагlа.

Иштта во латт тха улицагlа мелача хин гlулакх а. Коашка гlувнаш йоахк тха, бакъда цар чура дар хьадух дувлаш а доацаш, кхычахьара хьа а кхухьаш lочу деттaш хий да. Цудухьа из хий цlаккха керда а, е цlена а хилац. Бакъда, станице цхьайолча улицашка меттел дуккхача бахача наьха коашка а тlехь хий хьауха колонкаш я. Цу тайпара хий дилла йиш йолаш дар тха улицагl а. Цу даькъе а цхьаккха йоакхо яц тха райисполкомо.

М. ЦОРОЕВ.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА НОВКЪОСТАЛ ДУ

Шийна тlабилла болх дика лелабеш хьавоагlа Наьсарен района Долакха-Юртарча клуба заведующи Алиханов Муса. Совхозашкарча кхашка балха боахкача къахьегамхоша тlаийца социалистически декхараш кхоачашдара шийна могача тайпара новкъостал ду цо. Масала, каст-каста бригадашка тайп-тайпарча темах лекцеш еш, беседаш ю, хlара кlирах шозза къахьегама листокаш арахец, хlаьта клубе а бригадашка а ССКП ЦК январски Пленума тlахьехамаш тlадолаш лозунгаш, наглядни агитаци лелаю Алиханова.

Хlанз дикагlбарий цlераш белгальяхара Сийлен доска оттаде кийчдеш ва Муса.

М. МОГУШКОВ.

СПОРТ

Къонача бореций толам

30-ча июне денз 2-ча июле кхаччалца гор. Калининградерча «Динамо» яхача спортивни зале яхье баьнна хилар къона борецаш. Цига «Труд» яхача ДСО Центральни Совета ший а команда а хьалхара моттиг яккхара дакъа лаца спортивни яхье яьннаяр автономни республикай, областий, РСФСР городий 15 сборни команда. Царца вольни кlалкхетаргах яхье ваьнна хилар Нохч-Гlалгlайчен бархl кагирхо а.

Дика лейзар спортивни яхье Нохч-Гlалгlайчен команда. Яхье баьннарашта юкъе йиълагlа моттиг яьккхай цо.

Яхье наилегчайши дозал долча № 5 йолча ремесленни училища дешархочо И. Магомедова хьалхара моттиг яккхарах Центральни Совета диплом дукха мах бола совгlати деннад, химзавода слесара Л. Тарамова Ленинградерча спортсменаца латарах йиълагlа моттиг яьккхай, хlаьта С. Абдулаев Къилбаседа-Хlирий борецаца латарах шоллагlа моттиг яьккхай.

Чlоагlа сакъердам болаш чакхъяьлар И. Магомедов Ленинградски спортсменаца В. Галеевца вlашагlкхетар. Цу яхье хьалхара моттиг яккхарах Центральни совета чемпионий цlи еннай Магомедовна. Дика летар борецаш А. Амаев, Ш. Рамазанов.

Хlанз гор. Калининграде СССР ший а команда а хьалхара моттиг яккхара 20-ча июле денз 24-ча июле кхаччалца хургйолча спортивни яхье дакъа лацара кийчлуш ба спортсменаш. «Труд» яхача ДСО Центральни Совета сборни командаца дакъа лоацаш хургба Нохч-Гlалгlайчен кагирхой М. Магомедов, Л. Тарамов, А. Амаев, С. Абдулаев.

К. МУСАЕВ,
спорта мастер.

ВОЛЕЙБОЛЬНИ ЧЕМПИОНАТАХ

Дукха ха йисаяц «А» классе чуйоагlача волейбольни командаша лоаттаю яхь чакхъяла. Хlанз Грознерча «Динамо» яхача стадионе дlахьош я из яхь. Цига ловзача бархl командах цхьаккха а яц цкъазза ийша а ца эшаш. Хlанзалца ца эшаш хьаена Харьковера «Буревестник» эшайир Ленинградерча спортаковцаша. Чlоагlа сакъердаме дар из ловзар. Счет 3 : 2 хилар. Хlара очко яккхара чlоагlа къахьегар шинна а команда ловзархоша. Цудухьа пхи парти шин сахьатеи ах сахьатеи ловзайир цар.

Грознера «Спартак» лейзай йиъ командаца, царех кхаьннел (СКИФ, Баку; «Буревестник» Алма-Ата; «Калев», Таллин) котъяьннай из. хlаьта харьковски «Буревестнико» эша а яьй.

Сакъердаме дар Таллинерча командацара грозненций ловзар. Хьалхарча партех котбаьлар таллинцаш (15 : 13), хlаьта шоллагlеи кхоалагlеи партеш хьаьхар грозненски «Спартака». Йиълагlча партех юха а котъяьлар Таллин. Шоай еррига говзал тlа а яхийта лейзар грозненцаш, пхелагlча партех кот а баьлар.

* * *

Селхан сайрийна Грознера «Терек лейзар Кисловодскерча «Трудовые резервы» яхача футбольни командаца. Счет 5 : 0 а йолаш котъяьлар «Терек».

М. АХРИЕВ.

Фуй гипотони

Хlанз кlезига нийслургва гипертонически лазар ца хозаш саг. Гипотони яха лазар хезараш дуккха кlезигагlа ба. Гипотони яха лазар хилча цlен давлени лохлу, гипертони хилча санна лакх а ца луш.

Хlаьта дукхагlа йолча хана ше лохъеннача тайпара чlоагlа а латт из.

Читателаша дех гипотони яха лазар хулача бахьанехи артериальни давлени лохъергйолча гlулакххехи дувцар. СССР-а медицински lилмай Академе бокъонца волча члена профессора Н. С. Молчанова цу темах язъяь статья арайоаккх оаха.

Шоана ховчча тайпара, сага дог цlаккха ца соцаш а ритмично а вlашкатаlаши меллуши да. Вай детlа сосудашка гlолла цlий дохийташ бола кертера низ хьахул дега мышцаш вlашкатаlарца. Шоллагlа бола низ ба сосудаш пружинаш санна сатташи вlашкатаlаши хьахулар.

Дог вlашкатеlача хана цlен давлени эггара чlоагlагlа лакхлу, максимальни хул из, дега мышцаш мелъеннача хана эггара чlоагlагlа лохлу, минимальни хул.

Цlен лерттlа йола давлени укх боарамех хул: максимальни ярту та бlоагlилга 100—130 миллиметр, минимальни — 60—80. Давлени кlезиг-дукха хувцалу сага ханага хьежжа (къоначар лохагlа хул, хlаьта кхийнарийи боккхийча наьхеи лакхагlа хул), хlаьта иштта дийнахьбус а (lурра кlезиг-дукха лакхагlа, сарахьа лохагlа, хlама диачул тlехьагlа а хувцалу).

Тайп-тайпарча наьха дуккха даьча тохкамийи царех хьахиннарий яьча анализеи ларда тlа lилмахоша оттаяьй артериальни давлене юкъерча хана йола норма лархlара эша формула. МоллагlЧа сага максимальни давлене цифра лох сага шераш 0,6 эца а хьахинначоа 102 тlатоха а деза. Хlаьта минимальни давлени хьахургья, нагахь санна сага шераш 0,4 ийцача, хьахинначоа 63 тlатехача. Цу формулах 50 шу даьннача сага давлени лерттlа лерхl юкъера лаьрхlача максимальни давлени 132, минимальни — 83 хуле.

Сийлахь-воккхача эрсий физиолога И. П. Павловеи кхыча lилмахошеи техкад цlен давлени мишта лел. Царна гучадаьннад цу гlулакха юкъе си пхаьний центральни системо чlоагlа дакъа лоацаш хилар. Давлени массаза а хургйолаш хьаллоаттаю сосудаш готлуши шерлуши пхаьний вlаши болча бувзамо. Дlахо йодача хана тучадаьннад, сосудаш готъеши шеръеши йолча пхаьний балха доал деш сага хьаь чу шоаш къаьстта йола центраш хилар.

Цхьаццадолча бахьанашца си пхаьний центральни система беш бола болх талха тарлургба, тlаккха нийсса, лерттlа хургьяц цlен давлени. Вай дувцар дац е дийнахь-бус хула кагий хувцамаш а е цlаьхха эттача бахьано хьоадаь хьахинна ханна этта, чехка дlадоала хувцамаш а. Нагахь санна сага максимальни артериальни давлени ртутни бlоагlилга 100 миллиметрал лохагlа яле, хlаьта минимальни 60-нел кlезигагlа яле, цу сагага гипотони яха лазар да ала йиш я. Цхьабакъда духхьал цхьа цифраш бахьан чlоагlдаь ала йиш яц лазар да.

Артериальни давлени лоха йолаш 5—6 процент ба нах. Из хилча цхьабараш могаш боацаш хул, лаьрххlа даьча тохкамаша хьахьекхад, цар цхьаццайолча системашеи органашеи болх лерттlа беш ца хилар. Вокхарна шоаш бизза унахцlена хет, кхыметтел физически хала болх а булургба царга.

Дуккхача даькъе давлени лоха йолаш хул тропическии субтропическии мехкашка баха нах. Йlайхача цехашка, температура лакха йолча помещенешка болх беш бола нах.

Хадданза еза атлетика лелаеча наьха а массане хlана яц аьнна лоха хул артериальни давлени. Хlаьта из иштта яле а, сага шийна ше цамогаш а хетац е лазар хилара цхьаккха белгалонаш а яц. Цхьабакъда цу наьха дог кlезигагlа тохалу, цхьан минута 64—72 тохадала дезача метте 56—60 мара тохалац из. Из да спортсмена дега мышцо, чlоагlа низ а болаш, хlара вlашка массаза таl дег чура цlий дукхагlа дlадохийташ хилар.

Лоха давлени хилар физиологически лерттlа доагlаш хlама да, из лоха йола нах цамогаш бац, е дарба де дезаш хlама а дац.

МоллагlЧа дале а лазара тlатlолла хиннача хувцамашца — цlий лелача сосудай низ мелбаларца, цlий шийна чугlолла чакхдоахаш дего бу болх талхарца, и. кх., цlен давлени лохъеннаяле, из кхыдола гlулакх да. Цlаьхха а чlоагlа а давлени талхара бахьанаш хила йиш я лозавар, дегlа температура чlоагlа лохъялар, инфекционни цамогар кхетар, кхеравалар.

Хронически гипотони эггара чlоагlагlа лакхъю си пхаьний болх талхарои хронически лазарашеи.

Ший тайпара йола гипотоне форма хул инфекционни лазар текхача, нервно-психически низ хиннача е психически лозабаьча кагийча наха. Дерригача дегlа магац яхаш хул уж, корта хьувз, кертага лазараш ух, дегl мелденна хул, бlаргашка боад етталу, эгlазаух, дегатlе дика йоацаш хеталу, цкъаза чехкка хьагlеттача е дегl дlа-юха хьовзадича бlогора а ухаш, lобетталу. Иштта цамогаш болча наьха цlий лела сосудаш харцахьа болх беш хул. Къаьстта аьлча, цкъаза шелъелча шерлу уж, йlоахъелча готлу. Цlий лела сосудаш лелаеча си пхаьний система лакхерча отделаша бу болх талхар да.

Гипотони яха лазар долча наха дика да массаза а къахьегамеи салоlамеи режим, хlаьта иштта гигиенически режим лоаттаяр. Къаьстта лоархlам болаш да кхоачам хиллал наб яр—8 сахьатал кlезигагlа йоацаш наб яр ший ханнахьа дика салаlар. Чlоагlа дика я физически культура, фецара ваннаш, чlоагlа йоаца хин процедураш. Массе тайпара а дика лерхlаш да дуккхача хана кердача фега хилар, гlаш lо-хьал ахар. Делкъийна хlама дуача хана а ший кулчох дукхагlа кердача фега хила веза.

Хаьдла къоастадаь даа хlама хила дезац иштта цамогаш болча наха. Бейга а тайп-тайпара а хила беза цар кхача, лоро хьожаяьча тайпара дукха. B_1 B_2 C (аскорбиновой кислота) яха витаминаш дуккха а юкъеяхьа еза, че езъеш хlама даа мегаргдац. Че талхаргйолаш хlама хиларах лоравала веза, цу гlулакхо кхы а чlоагlагlа лохъю давлени.

Гипотонех цамогаш болча наха дегl кlаьдлуш, отташ дола болх бе мегаргбац, дегl физически оттар хинна ца lеш, нервно-психически цатоам хилар а чlоагlа новкъа да царна.

Йlайхача цехашка бийсанарча сменашка цар болх ца бича бакъахьа ба, данне а бакъахьа дац корта бохо малар мелари гlаьле увзари.

Унахцlена, дегl чlоагlденна сат дикагlа духьал лоатталу юкъарча невроза, моллагlча а инфекцена, вешта аьлча гипотони хьоаеш долча бахьанашта.

Н. МОЛЧАНОВ,
СССР-а медицински lилмай Академе бокъонца вола член, профессор.

СЕРДАЛО
4-гlа оагl, 16 июль, 1961 шу.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цlерахча кинотеатре
Йоккха зал — **«Дукха деза хьо, вахар».**
Долалу: 8, 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
Зlамига зал № 1 — **«Айна».**
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
Зlамига зал № 2 — **«Баьццара фургон».**
Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.
«Мария искусстница».
Долалу: 9, 11.
Зlамига зал № 3 — **«Котовский».**
Долалу: 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.
«Караерзаяь лакхале».
Долалу: 9.30, 11.30.

«Родина» яхача кинотеатре
«Хlамаш йола саг йоалаяр».
Долалу: 9, 2.30, 6.15.
«Са доттагlа Колька».
Долалу: 11, 12.45, 4.30, 8, 9.45.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий—2-25-72; корректорске—2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул, Сталина, 15, **Телефоны:** зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цlерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ02105 Заказ № 4025